

No 35/36
1931
40 senti

Lõuna malevkonna
erinumber

-P. R. 1931-

KAVIINSE KODUK

Saapakreemi- ja küünlatööstus

Hans Vichmann

Tallinnas,
Paldiski mnt. 20, tel. 434-64.

Soovitab eriti kaitse-
liitlasile ja kaitseväe
osadele:

saapakreemi

„Neva“,

veesaapamääret

„Kalamees“,

metallipuhast. pulbrit

„Vola“.

Peale selle valmistab
tööstus veel mitmeid
teisi saapakree-
me ja määrdeid
ning küünlaid mit-
mes suuruses.

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, kaitseliidu pea-
staabi ruumes.

Vastutav toimetaja kol.-ltn. J. Maide,
telefon 6-88.

Tegev toimetaja L. Sõerd, telef. 8-29.

Toimetaja kõnetunnid kella 10—12.

Kaastõõ arvatakse tasu alla, kui sellele
tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvi-
tamata ja tagasisaamiseks markimata
käsikirju alal ei hoita.

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

Talituse juht Richard Jukk, tel. 8-29.

Talitus on avatud iga päev kella 9—3.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr.,
1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad à üks lehekülg:
teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti
järel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sise-
mised 60 kr.

Nr. 35/36

1931

SISUKORD:

Kindral J. Roska: Lipp on trauduse ja
ustavuse sümbol.

Kolonel F. Pinka: Üksmeelne töö on
kannud head vilja.

Paul Reintam: Lõuna malevkond täna-
sel aupäeval.

V. Resev-Resel: Mälestusi k.-l. Tallinna
maleva V jaoskonna loomispäevilt.

Ltn. R. Raudsepp: Viis aastat tagasi.

— Päevakäsk kitsaroyalise soomus-
rongile nr. 2.

O. Suursõõt: Kaitseliidu Tallinna 4.
jaoskond.

— Naiskodukaitse Lõuna jaoskonna
tegevusest.

— Kaitseliidu Tallinna maleva Lõuna
malevkonna lipu kirjeldus.

Rudolf Mähar: Noorkotkaste Lõuna
malevkond.

Ltn. P. Kuusik: Loomispäevilt.

Ernst Peterson: Mälestusi.

E. K.: Laskepordi areng Lõuna ma-
levkonnas.

K. R.: Nõmme malevkond laagris.

R. Thévenin: Juhus inimkonna päästjana.

— Kuidas vanasti sõditi...

— „Reichswehr“ ja punavägi.

— Noorsugu lippude all.

n.: Väljakohtud veerandsajandi eest.

O.-Ü. TALLINNA

VIILIVABRIK

Asut. 1873

TALLINN, S. KARJA T. 16.
TELEFON 12-78.

*Igasugused rootsi teras-
riistad puu- ja rauatöös-
turitele, smürgelkäiad,
lihvimis- ja teritamis-
tarbed, mõõtmisriistad,
kreis- ja kattersaad, ma-
sinarihmad, rihmarat-
tad, õlitajad, tihendused
jne.*

Viilide ülesraiumine,
saagide teritamine.

Laialdase kaupade valiku
tõttu on meie äri soodsaim
sisseostukoht kaupmeestele,
töösturitele ja asutustele.

KAITSE KODU!

ILMUB KORD NÄDALAS

Nr. 35/36

Tallinnas, laupäeval, 12. septembril 1931

Seitsmes aastakäik

EESTI-POOLA KORRESPONDENTSLASKEVÕISTLUSTE AVAMISELT
Ülal laseb esimese lasu Poolas viibiv Eesti kaitseväge ohvitser major Ein

Lõuna malevkond länasel aupäeval

„Kaitse Kodu!le“ kirjutanud **Paul Reintam**, Lõuna malevkonna pealik

Pärast 1. detsembri mässukatset asusid organiseerumisele 4. ja 5. malevkond. Et aga malevas üksusi palju, tekkis mõte nende koondamise vajadusest, kuldude kokkuhoiu mõttes. 1. märtsil 1926. a. ühendati 4. ja 5. malevkond ühiseks Lõuna malevkonnaks.

Malevkona pealiku kohale määrati n.-ltn. R. Raudsepp, tema abiks lipnik P. Reintam. Endised malevkonnad jäid pataljonidena Lõuna malevkonda. 4. pataljoni pealikuks kinnitati kapt. E. Neggo ja 5. pataljoni pealikuks K. Kirsch. (Nüüd on pataljonid ümber nimetatud, 4-jas — I-seks ja 5-es — II-ks pataljoniks.) Kohe alul asus malevkonna staap kaitseliidu majja kuldude vähendamise mõttes. Ruumid, valgustus ja telefon anti malevkonnale k.-l. staabi poolt maksuta kasutada ja staabi lähedal olles oli asjaajamine hõlbustatud. Nüüd on Tallinna maleval oma maja, kus asuvad ka malevkondade staabid, kellele see tasuta kasutada.

Organiseerimistöö läks edukalt; uusi liikmeid tuli palju juure, nii on malevkonnas praegu üle 500 kaitseliitlase. 1928. a. lahkus II pataljoni pealiku kohalt K. Kirsch, kelle asemele kinnitati pataljoni pealikuks J. Trumm. 1930. a. lahkus malevkonna pealiku kohalt ajapuudusel R. Raudsepp, kelle asemele kinnitati endine abi P. Reintam ja malevkonna pealiku abiks J. Trumm. 1. kompaniid juhtis kaua edukalt instruktor n.-ltn. H. Silber, kes käesoleva aasta kevadel ajapuudusel kompanii andis üle K. Jürgens'ile.

2. komp. juhib H. Johanson, 3. komp. K. Peterson, 4. komp. juhtis Vold. Resev-Resel, kes organiseeris ka õpilaste kompanii ja kes J. Trummi lahkumisel määrati II patalj. pealikuks kui vanem komp. pealik. Praegu on 4. komp. pealikuks F. Üunapuu, 5. komp. (õpilaste) pealikuks E. Andevei ja 6. komp. pealikuks A. Miller. Malevkonna relvurpealikuks on tuntud püssimeister R. Passup, sidepealikuks kapt. E. Freudenstein, adjutan-diks H. Tofer, majanduspealikuks E. Steinberg, õppe-pealikuks P. Peterson, käskudetäitjaks pealikuks H. Siirmann, propagandapealikuks A. Org, spordipealikuks R. Saulmann, arstiks dr. T. Asu, juriskonsultiks A. Remma.

Kui jälgida aastaid kestnud malevkonna tegevust, siis on kõikidel aladel märgata edu ja seda just tänu üksmeelsele tegevusele. On saavutatud edu majanduse, õppe, laskespordi ja spordi alal.

Majanduslikul alal on malevkonnal suureks toeks olnud toetajad liikmed, kellest üksikud maksavad aastas kuni 100 krooni. Sissetulekut on täiendanud iga-aastane korjandus, annetused ja muud sissetulekud. Näi-

teks möödunud aastal oli malevkonna erasummade sissetulek üle 5000 krooni.

Malevkonnal on ka 500 krooni eest ühe suurema kohaliku panga aktsiaid, mis ühe toetaja liikme poolt annetatud.

Malevkond kui kaitseliidu üksus ei saa riiklikest summadest peale relvade, varustuse ja laskemoona mingisugust toetust, vaid raha oma eelarves ettenähtud kuldude kattteks saab malevkond seltskonna toetustest ja siin peab küll Lõuna malevkond rõõmsa meele ja tänutundega seltskonda tänama suuremeelsete annetuste eest. Malevkonnal on vormiriiete muretsemise fond, milles üle 3000 krooni raha. Sellest saavad malevkonna liikmed laenu juhatus poolt maksmapandud korra järgi. Sellele fondile panid aluse 4. ja 5. malevkond liikvideerimisel, määrates rahasummad sellesse fondi. Hiljem täiendas seda fondi J. Trumm 1000 krooniga. Fond on suureks abiks vormiriiete muretsemisel.

Lasakesport on olnud malevkonna lemmikalaks, millele palju hoogu on annud J. Trummi, Tulitikumonopoli ja teise poolt väljapandud auhinnad ja R. Passupi poolt monteeritud korralikud relvad.

Spordialal on malevkond tegutsenud edukalt, omandades rea auhindu, tänu veteraanidele Paalile, Tomingas'ele, Tee'le, Birkentakile ja teistele.

Malevkonnas tegutseb eripõhikirja järgi pealikute kogu, millesse kuuluvad kõik pealikud rühmapealikuks alates.

Malevkond terves koosseisus on Eesti Laskurliidu liige.

Malevkonna juhatusse kuuluvad: malevk. pealik Paul Reintam, abi Julius Trumm ja valitud liikmed: Aleksander Ed. Jürgens, Karl Peterson ja Heinrich Johanson.

Malevkonna sekretäriks on August Pihlberg. Malevkonna juures tegutseb naisjaoskond ja noorte malevkond, kel on eeskujuline noorte orkester.

Teiste maleva üksustega on malevkonnal kõige soojem ja sõbralikum vahekord.

Tulevikus tahab malevkond täiendada toetajate liikmete arvu, panna rohkem rõhku väljaõppele, jätkata laskekunsti arendamist ja massilist sporti; ajajooksul tahetakse terve malevkond panna vormi.

12. septembril 1931. a. annetas Lõuna malevkonnale naiskodukaitse Lõuna jaoskond lipu, mille kavandi on valmistanud 1. kompanii pealik Karl Jürgens.

Mälestusi k.-l. Tall. maleva V jaoskonna loomispäevilt

V. Resev-Resel

Käskkirja järgi oli määratud esimeseks V jaoskonna ülemaks hra Jaan Lepp, et aga tema ajapuuduse tõttu jaoskonna organiseerimisest osa võtta ei saanud (nimelt hra Lepp valmistas ja korraldas soomusrongi), siis peab lugema esimeseks jaoskonna ülemaks hra kapt. Oravat, kes kogus vabatahtlikke enda ümber ja pani jaoskonnale aluse.

Oma tegevust algas V jaoskond novembri 11.—12. päevil 1918. a., asudes Paldiski m. nr. 12 hra Freibergi majja. Olnud seal mõned päevad, leidis jaoskond vabad pudukaupluse ruumid Falkpargi t. ja Koidu t. nurgal nr. 16. Poeruum oli umbes 8 ruutmt. suur, meeste koosseis oli alguses 20 ümber. Nimed, mis meeles, oleksid järgmised: j.-ülem hra Orav, Heidenthal, J. Treumann, vana hra Seiboth, Valter Johanson, R. Birkenfeld, Saikus, V. Resev-Resel, hra R. Birkenfeld sõitis detsembris 1918. a. Tall. kaitsepataljoniga väerinna.

Äreva aja tõttu olid mehed peaaegu igal ööl väljas. Kaks valveposti oli jaoskonna ees, kuna mehed olid jaoskonnas, ja pealeselle liikus mööda tänavaid kaks 3-mehelist patrulli, töötati koos politseiga, patrulliga liikus ühes politseinik. Tol ajal juhtus väike kokkupõrge Falkpargi tänaval, kus lasti maha üks kommunist, kelle nime ma ei mäleta. Detsembril esimestel päe-

KARL KIRSCH,
end. 5. malevkonna 1. pealik tegevas väes.

Kpt. ORAV,
esimene kaitseliidu 5. jaoskonna tegelik juht.

vadel kolis jaoskond Kordese tänavale hra J. Vestholmi gümnaasiumi keldri riieteruumi kõrvale tuppa. Ruumid olid palju avaramad endistest ja enesekaitse mõttes ka kindlamad, kuna endised ruumid asusid lahtise tänava ääres. Tol ajal ilmus jaoskonda ka mehi Pelgulinnast. Moodustati rajoonid ja nimelt 3 rajooni. I rajoon algas 4. pol. jaoskonna piirkonnast ja tema teiseks piiriks oli T. Vaestekooli tänav, II rajoon algas T. Vaestekooli t. ja teiseks piiriks oli Paldiski maantee, sisse arvatud Tehnika ja Söörensi tänavad, III rajooni moodustas Pelgulinn.

Et Vestholmi koolimajas ruumid olid külmad ja madalad ja ka kitsaks jäid, siis tuli leida uued. Leitigi Falgi aias praegused V. Seltsi Spordi ruumid, mis remonteeriti, ja umbes 4.—5. jaanuaril asus jaoskond Falgi aeda, kuhu jäigi lõpuni. Tol ajal kuulutati välja üldine mobilisatsioon, ja kes vabastati kaitseväest, see määrati nõndanim. II kategooriasse. Kõik II kategooria mehed pidid endid registreerima kaitseliidus ja neil oli sunduslik vahiteenistusest osavõtmise. Seetõttu

voolas mehi vastuvõtu komisjonist ja jaanuari keskpaigas 1919. a. oli 600—700 mehe ümber. Nende meeste hulgas oli ka niisuguseid, kellele see kord ei meeldinud, ja mitmed nurisesid ja kirusid säärast korraldust. Et relvi oli vähe ja igamees ei olnud kindel, siis anti mees-tele välja ainult liikmekaart ja käeside. Relvad seisid jaoskonnas määratud toas, neid kasutasid vahtkond ja tänava patrullid, kelle arv tõusis 5-ni. Mingisuguseid õppusi alul ajapuudusel ei korraldatud, välja arvatud pühapäevased laskeharjutused lennuväe lasketiirul. Jüuluajal 1918. a. tekkis jaoskonnaülema hra Oraval idee organiseerida vabatahtlike rühm väerinnale saatmiseks. Mehi andis üles 20 ümber; väljaõpe sündis spordiselti saalis, lahingutrill Falgi aias ja laskmine Kalamajas lennuväe tiirul. 23. jaanuaril 1919. a. sõitis lööksalk äsja sadamatehaseis valmissaanud kolmanda k.-r. soomusrongiga lõuna-väerinnale (vaata päevakäsk nr. 2 k.-r. soomusrongidele, kust on näha, et kõik, kes endid väerinnale sõitmiseks üles andsid, kaasa ei läinud). Lööksalk määrati 3. rongi dessantkompaniisse. Esimese lahingu tegid V j. kaitseliitlased kaasa Pikksaare vahutamisel 27. jaan. 1919. a. ja esimene V jaoskonna kaitseliitlane Umberg langes Mõniste all umbes 2.—3. märtsil 1919. aastal suure enamlaste pealetungi ajal Valga peale. V j. k.-l. lööksalk võttis osa kõigist lahinguist, alates Pikksaarest Marienburgini ja Vana-Schvaneburgini.

Vahepeal kasvas V jaoskond umbes 2000—2200 meheni. Kapt. Orav oli jaoskonna ülemaks kuni jaoskonna likvideerimiseni, kust ta läks üle Tall. komandantuuri ja sealt lennuväkke, olles lõppeks Rakveres eskadrilli ülemaks, kus ta 1930. aastal sai õnnetult surma.

1921. aastal likvideeriti jaoskond, kuid umbes 50 ustavamale mehele jäeti igaks juhtumiks relvad kätte.

Kui 1. detsembril 1924. aastal enamlased kavatsesid riigipööret toime panna, siis kogusid endid jälle vanad tegelased. Organiseerimise võttis enda peale kol. Raudvere korraldusel hra K. Kirsch ja määras tema V jaoskonna pealikuks ja abiks hra Nugise. Hra Nugis on viimase, III rajooni ülema J. Nugise poeg. Hra K. Kirsch ja Nugis tegid ennastalgavalt tööd, et enda ümber koguda vanu ustavaid mehi, ja see õnnestus neil. Kes mäletas vanu, vabariigi alguspäevil tegevuses olnud mehi, see andis üles nime ja aadressi, ja nõnda üksteise vastutusel loodi või äratati üles endine V jaoskond. 3—4 nädala jooksul oli V jaoskonnal 4 kompaniid.

23. veebruaril 1925. a. pani jaoskond toime suurema peo Börsisaalis, kust hankis endale suurema sum-

ma. Seni oli staap ja peeti koosolekuid hra K. Kirschi korteris Vaksali p. 14. Vahtkonnas käidi V politsei jaoskonnas. Nüüdsest peale üüriti ruumid Vaksali puisteel endises enamlaste majas ja nende staabi ruumes, palgati asjaajaja ja toodi ka vahtkond üle. Et avanesid ainelised võimalused, siis paluti kaitsevälasi ja jaoskond korraldas oma liikmele loenguid ja kursusi, kasutades vana V jaoskonna maja Falgi aias. 1926. aastal oli pereheitmine: hra K. Kirsch lahkus ja asemele määrati hra P. Reintam. Et pidude korraldamine ja pidude läbi raha hankimine seltskonnale muutus koormavaks ja teisi sissetulekuid jaoskonnal ei olnud, siis oli jaoskond sunnitud oma kulusid kärpima. V jaoskond likvideeris oma korteri ja asus k.-l. peastaabi ruumi, kus ühines 4. jaoskonnaga, moodustades kahest jaoskonnast Lõuna malevkonna. Uueks malevkonna pealikuks määrati hra R. Raudsepp 4. j. p. ja abiks 5. j. pealik hra Paul Reintam.

Täielikem spordiäri Eestis

Kaubamaja „SPORT“

Tallinn, S. Karja 18, kõnetr. (2)23-00.

Soovitab spordiabinõusid kõigil aladel

Kaitseliitlasile & laskureile

püssirihmu ja -kätteid, seljakotte,
kokkupandavaid nuge, kahvleid
: : ja lusikaid j. n. e. : :

Kaitseliitlasile hinnaalandus.

VIIS AASTAT TAGASI

„Kaitse Kodu!le“ kirjutanud Lõuna malevkonna endine pealik ltn. R. RAUDSEPP

Viis aastat tagasi algas kaitseliidu ülema tahte kohaselt Tallinna malevas 4. ja 5. malevkonna formeerimine üheks tugevaks ja kindlaks kodukaitse üksuseks — Lõuna malevkonnaks.

1924. a. 1. detsembri sündmuste tagajärjel kokkutu-
tulnud vähemad üksused said ühinedes nii koosseisult
kui ka majanduslikult kindlama aluse, mille järele
algas üksmeelne ja ennastsalgav tegevus pealike ja
malevlaste vahel, mis Lõuna malevkonna on tõstnud
tema praegusele seisukohale Tallinna malevas. Üksik-
asjaliselt tervet arenemiskäiku kirjeldama hakata oleks
üleliigne ja selleks ei jatkuks ruumigi. Heites vaid
ainsa pilgu malevkonna poolt saavutatud võidumärki-
dele võime julgesti öelda, et meie pere ei tunnud ko-
huseid, sihituid ja teadmatuid liikmeid. Iga pealik
ja malevlane meie keskel rakendas oma täie energia ja
parimad teadmised meie noore riigi müüride kindlus-
tamise tööle, mistõttu ta nüüd täielise rahuldustundega
võib heita pilgu saavutatud tagajärgedele.

Võttes vastu lipu meie naiskodukaitse jaoskonnalt
ei saa vaikides mööduda naise tähtsusest mehe kõrval
kaitseliidus.

See piirdub meeste abistamisega ja moraalse kas-

vatustööga tulevase põlve keskel. On ju meil tulevi-
kuski tarvis kohusetruid ja isamaa-armastajaid kaitse-
liitlasi, ja nende kasvatamisega peab algama naine juba
varakult. Juba emapiimaga peab antama lastele edasi
tahe säilitada ja kaitsta oma vabadust, et saada kor-
ralikuks ning koduarmastajaks kaitseliitlaseks. Ka ole-
vikus peab naine mehe kohustustest ja tööst kaitselii-
dus oskama aru saada, peab olema mehele kaitseliidu
töös lähimaks moraalseks toetajaks ja koguni virgu-
tajaks. Ja seda on Lõuna jaoskonna naised tõesti
olnud.

Lõuna malevlased, ühinedes uue lipu alla jääme
viimse hingetõmbeni oma palju kannatanud kodu-
maale truudeks kaitsejaks; anname edasi seda tahet
ja vaimu meie järeltulevatele põlvedele, et nendest võr-
suksid meile väärilised asetäitjad. Valvame selle järele,
et meie ridadesse ei satuks virisejad ja logelejaid.

Kõrvaldame endi hulgast need, kes isikliku sallim-
atuse, kadeduse ja väikluse tõttu on häbiks kaitse-
liidule. Meie kõigi ühine püüe olgu rahva ühistunde
kasvatamine, sisemise vabaduse, rahvusliku enesetunde
ja isamaa-armastuse süvendamine. Selleks jõudu ja
kindlat tahet!

Väljavõtte.

P ä e v a k ä s k

Kitsaroopaliste soomusrongidele Nr. 2.

30. jaanuar, 1919. a.

Tegev sõjavägi.

Rea osakond.

§ 9.

Tallinna Eesti Kaitse Liidust soomusrong Nr. 3 dessant
komandosse teenistusesse tulnud ametnik Aleksander Heidenthali
ja rahvaväelasi Juulius Umberg, Juulius Sinep, Jaan Reinthal,
Albert Byström, Roman Kitsel, Jüri Telliskivi, Alfret Kraft,
Voldemar Resev-Resel, Hindrek Metsalus rongide nimekirja sisse
kanda, toidu ja palga pääle arvata 27. jaanuarist s. a. alates.

Rongide Ülemjuhataja.

St. kapten Peters (allkiri).

Adjutant Lipnik Kurvits (allkiri).

Väljavõtte õige:

LÕUNA MALEVKONNA JUHATUS

*PAUL REINTAM,
malevkonna pealik.*

*JULIUS TRUMM,
malevkonna pealiku abi.*

*A. JOHANSON,
kompanii pealik.*

*A. JÜRGENS,
juhatuse liige.*

*V. RESEV-RESEL,
2. pataljoni pealik.*

*EDG. NEGGO,
1. pataljoni pealik.*

Naiskodukaitse Lõuna jsk. juhatus.

*Vasakult paremale: juhatuse liikmed E. Elb, A. Semjonov, esinaine G. Kartus, H. Teffer,
sekretär L. Leinberg.*

Malevkonna pealik P. Reintam.

Abipealik Julius Trumm.

V. Resev-Resel patül II.

See siin on Reintami Paulik —
malevkonna juhataja ja ülemlaulik.

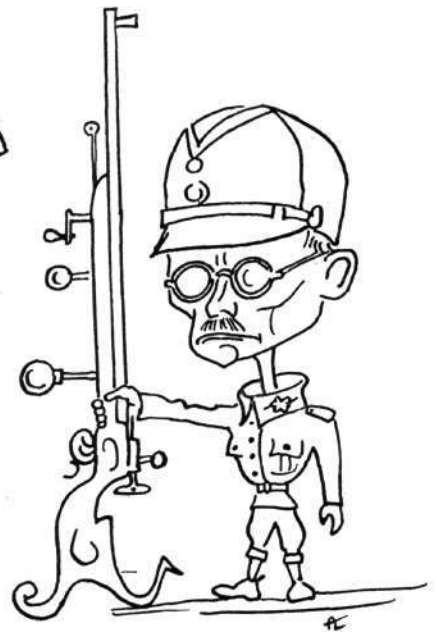
See mees on teinud läbi rasked laske-
spordikoolid
ja omanduseks on tal Eesti tulitiku-
monopolid.

Resev-Resel on pataljoni ülem,
piibus tal tubakat terve sülem.

Edgar Neggo, patül I.

Sekretär Aug. Piilberg.

Relburpealik R. Passup.

Kes saab mu vastu, mis, kes võib
mind ära võita,
Kui olen ma patül, — also — ka
tubli autosõitja

Üks ideaalne mees kodukaitse rindel,
ja kantseleis on kord tal ikka kindel.

Ta tunneb väga hästi igasugust
püssi-värki
Ja iga lask tal tabab ikka
laskemärki.

Lõuna malevkonna pealikute kogu.

Ees: J. Vahter, N. Nutt.

I rida: E. Freudenstein, H. Johanson, K. Jürgens, H. Silber, I pat. plk. E. Neggo, malevk. plk. P. Reintam, II pat. plk. V. Resev-Resel, F. E. Andevei, E. Kask.

II rida: J. Varbola, J. Aam, J. Jaanuska, V. Kasemets, F. Savi, V. Kahar, adjutant H. Tofer, T. Teetsov, A. Remma, E. Steinberg, J. Pals, A. I. F. Tofer.

III rida: H. Pöder, G. Villemson, noorte malevkonna pealik R. Mähar, A. Pihlberg, E. Aamann, V. Mikk, N. Ende, V. Miilen, H. Teras, E. Andres hane, A. Ruhno, J. Varbola, A. Rist, A. Uferbach, A. Vende.

Puuduvad: malevk. pealiku abi J. Trumm, relv.-plk. R. Passup, Karl Peterson, plk. plk. A. Miller, A. Org, H. Siirmann, dr. T. Asu, R. Saul

KAITSELIIDU TALLINNA 4. JAOSKOND

O. Suursõõt, end. 4-da jsk. ülem

Praegune Tallinna maleva Lõuna malevkond on moodustatud vabadussõja-aegseist kaitseliidu 4-dast ja 5-dast jaoskonnast nende kokkuliitmise teel.

Vabadussõja-aegsest 4-dast kaitseliidu jaoskonnast on mulle jäänud meele mõnigi silmapilk ja juhus, mida arvan mitte ülearuseks siinkohal meele tuletada päeval, mil kaitseliidu Lõuna malevkond saab ühtluse ja vendluse ja ka võitluse sümboli — lipu.

1918. a. 11. novembri õhtuks oli Tallinna 4. jsk. meeskodanikke, keda tunti tõsiste isamaalastena, kokku kutsutud selleaegsesse Kirsi- ja koolimajja Ahju tänavale. Mehi oli ilmunud umbes 25 või enam, kõigil ärevusest õhetavad näod ja vaimustusest läikivad silmad: oli see ju alles saksa okupatsiooni aeg, karm „raudrusikas“ oli alles valitsemas, aga meie oma kaitseliit oli saanud juba täielise eluõiguse. Samas anti kohe pärast registreerimist meeste peale käte ja näidati ära patrullide piirkonnad ning värsked kodukaitsjad asusid avalikult oma ülesannete täitmisele. Tööd oli aga sel korral õige palju: saksa väed olid lahkumisel ja püüdsid veel nii palju „soomust“ teha nagu vähegi võimalik, selleks olid Lutheri vabriku ladudes asuvad vene sõjaväe varustused eriti kohased: nii relvad kui ka laskemoon ja mitmesugune muu varustus rändas saksa valvemeeskonna kaudu mitmesuguste kahtlaste ärimeeste kätte. Juba mõni päev pärast kaitseliidu avalikku väljaastumist tuli jaoskonda teateid sakslaste „äriajamise“ üle varustusega. Et säärase varustuse müük meie riigile oli hädaohtlik esiteks seetõttu, et varustus veeti laiali, ja veel enam seetõttu, et varustus sattus meie vaenlaste — punaste — kätte küll mitte üle piiri, vaid koduste, nurgataguste vaenlaste kätte, oli selge. Nende teadete kontrollimisel ja nende õigeks osutumisel pöördi vastava saksa sõjaväe ülemuse poole nõudmisega, et laod meile üle antaks. Pikema põiklemise järele oldi sealtpoolt viimaks sellega päri, et saksa valve kõrval seisab ka meie kaitseliidu valvepost. Kohe asetasi oma mehed ladude valvele ja seega lõppes sakslaste „äri“. Sakslased

olid aga otsustanud neid ladusid mitte meile jätta ja selle otsuse teostamiseks saadeti ühel päeval Lutheri hoovi mitu tühja vagunit ja asuti varustuse laadimisele. Meie vastuvaidlused jäid tähele panemata ja jõuga ei olnud ka midagi ära teha, kuna see oli liialt nõrk. Nüüd võeti abiks kavalus ja sellega me võitsime. Vagunite laadimisel märgiti meie poolt üles vaguni numbrid ja teatati Balti jaama meie jaama komandandile. See juba hoolitses selle eest, et vastavad vagunid ei vuranud „nach Vaterland“, vaid saadeti pisitasa Telliskopli, tagavarateede. Tondil riigihoonelis leiduva varanduse kokkukorjamine ja alalhoidmine, jooksikute püüdmine ja igasuguse riigivastase elemendi ohjeldamine olid esialgsed ülesanded noorele kaitseliidule peale harilike patrullis käimiste. Nende ülesannete täitmiseks kulus aga, kuna meeste arv alguses oli vähene, nii palju aega, et paljudel tuli 12 ja rohkem tundi korraga seista postil või olla patrullis. Vaimustus oli aga niivõrd suur ja tahe vaba Eesti heaks midagi korda saata nii tugev, et ühtki nurinat ega vastuvaidlust ei olnud kuulda. 25. või 26. novembril, kui nõuti Narva alla vabatahtlikke, oli 4. jaoskond mõne tunniga ligi pooled oma tollaegsest liikmete arvust Narva sõiduks valmis seadnud ja ilma kahtlemata sõideti punaste vastu riigi piire kaitsma.

Paljud tollaegsed kaitseliitlased on meie hulgast juba surma läbi lahkunud ja teised on oma elukoha

muutnud, aga mitmed on veel praegu Lõuna malevkonna ridades ja täidavad hoolega vabatahtlikult enda peale võetud riigikaitse ülesandeid. Kallid neljanda jaoskonna kaitseliitlased, pidage seda ülesannet, mida olete enda peale võtnud, pühaks ja olge Lõuna malevkonna ridades niisama agarasti valvel oma väikese kodumaa kasuks ja pühendage ka siin nurinata oma aega ja vaeva kodukaitsese tööle sama vaimustuse ja tulega, nagu teie seda tegite üle kümne aasta tagasi neljandas jaoskonnas.

Püsivust, jõudu ja head tahet uue lipu all endise vaimustusega!

O. SUURSÕÖT,
end. IV jsk. ülem.

Lõuna malevkonna naisliikmeid.

NAISKODUKAITSE LÕUNA JAOSKONNA TEGEVUSEST

Lõuna jaoskond kuulub nooremate hulka naiskodukaitse peres. Kuna kõikide malevkondade juures juba kauemat aega tegutsesid naisjaoskonnad, puudus see aga veel Lõuna malevkonnas.

12. septembril 1929. a. malevkonna pealik kutsus kokku liikmete tutvusringist naisi ühisele nõupidamisele malevkonna juure naisjaoskonna asutamiseks. Kogunejate arv oli 13, kes panid aluse praegusele jaoskonnale.

Väikesel, peaaegu täiesti kogemusteta jaoskonnal lasus suur ja raske töö, mis nõudis palju energiat, osavust ja tahet, sest puudus kõik, mis alguses tarvis jaoskonna edukaks tegevuseks. Naiskodukaitse põhikirja ja Tallinna ringkonna juhatuse asjalike juhtnööride järgi asuti energiliselt tööle. Loodi kontakt teiste jaoskondadega ja asutati tööõhtuid, millest kõik liikmed ühemeelselt osa võtsid, valmistades mitmesuguseid käsitöid loteriide tarvis. See suur töötahe on valitsenud

tänini jaoskonnas, sest tööõhtuist on võetud osa suure huvi ja armastusega.

Esiialgu on pandud suuremat rõhku jaoskonna sise-elu organiseerimisele ja rahalise külje kindlustamisele. Võimaluste piires on jaoskonnale muretsetud sanitaar- ja majapidamistarbeid. Sissetulekute saamiseks on pandud toime tee- ja perekonnaõhtuid.

Jaoskonnal on praegu 36 liiget, kuna selle kahe aasta jooksul on läinud üle teise jaoskonda 1 liige ja astunud välja, ärasõidu tõttu, 2 liiget. Osa liikmeid on lõpetanud sanitaar- ja majapidamiskursused. Osa võetud on ka tänava suvel keskjuhatuse poolt korraldatud suvekursusest Jänedal.

Naiskodukaitse Tallinna ringkonna ja Lõuna malevkonna poolt antud ülesandeid on jaoskond püüdnud alati täita. Malevkond ja jaoskond on töötanud käsi-käes, minnes edasi ühiste sihtide saavutamises.

Jaoskond on aidanud malevkonnal korraldada 1930. a. suurema loterii. Manöövriil ja laskevõistlustel on olnud abiks toitlustamisega ja jaoskonna sanitaar-personaaliga. Malevkonna juure asutatud Noorte Kotkaste orkestrile õmblesid jaoskonna liikmed, malevkonna poolt muretsatud materjaalist, vormiriided.

Pannes tähele, et Lõuna malevkonnal puudus lipp, mis on iga malevlase pühalikem sümbol — kaitsta lippu ja sellega ka kodumaad — asuti esinaine G. Kartus'e ettepanekul lipu muretsmisele. Kõigi liikmete ühemeelsel kaasabil on nüüd jõutud niikaugemale, et jaoskond võib rõõmuga lipu malevkonnale üle anda päeval, mis langeb juhuslikult ühte jaoskonna asutamise teise aastapäevaga.

Lipu kavand on tehtud Lõuna malevkonna I komp. pealiku hra K. Jürgens'i poolt, kuna lipu valmistas riigi

kunsttööstuskooli tikandustöökoja juhataja pr. H. Koljo isiklikult.

Jaoskonna lühikesele tegevusajale tagasi vaadates ei tahaks öelda, et on juba palju ära tehtud, kuid siiski need saavutused, kuigi väikesed, aitavad kasvata usku oma jõusse ja püsivust tulevaste raskuste võitmiseks meie kodukaitse töös.

Soovime ja loodame, et meie liikmete vahel valitseks ka edaspidi üksmeel ja armastus jaoskonna tegevuse vastu nagu tänini ja et see millalgi ei raueks.

Lõuna malevkonnale soovime tähtsal ja pidulikul päeval, s. o. 12. septembril 1931. a., parimat õnne ja edu kõiges, jõudu kaitsta ja hoida lippu, mille ümber koguneks palju ustavaid isamaa poegi, kes oleksid, nagu lipul kotkas ja lõvi, alati valvel meie kodu kaitseks.

Juhatus.

KAITSELIIDU TALLINNA MALEVA LÕUNA MALEVKONNA LIPU KIRJELDUS

Esikülg.

Roheline põhi. Keskel paremalt vasakule vaatav, lamavast asendist tõusev liivavärvi kollakas, pruuni ja mustaga varjutatud lõvi. Lõvi parem käpp toetub hõbedasele, mustaga varjutatud mõõgale, mille terav ots on pöördunud alla, lõvi vasema käpa ette. Lõvi pea kohale kaares paigutatud sõnad: Tallinna maleva. Lõvi jalgade alla kaares paigutatud sõnad: Lõuna malevkond. Pealkirjade kaarte vahel (seespool) lõvist vasemal: 11. XI ja lõvist paremal: 1918 (Lõuna malevkonna asutamise aeg). Pealkirjad ja numbrid kullavärvi kollased, kanditud ja varjutatud mustaga ja kullaga.

Lõvi on võetud Lõuna malevkonna sümbolse kujutusena, minnes välja järgmisest seisukohast: Tallinna linna vapi moodustavad kolm lamavat lõvi. Lõuna malevkond on üks osa Tallinna malevast. Seega on põhjendatud linna vapi ühe osa võtmine malevkonna kujutusena. Lamavast asendist tõusev ja relvale toetuv lõvi kujutab organisatsiooni, mis igal hetkel on val-

mis rahuseisukorrast asuma kaitseisukorda või vajaduse puhul pealetungile.

Tagukülg.

Põhja moodustab Tallinna linna vapp: vesiloodis kolm korda korduvad helesinised ja valged triibud. Keskel vasakult paremale vaatav kaitseliidu hõbehall, mustaga varjutatud kotkas. Kotka vasakus käpas olev kilp on kullavärvi kollane, lõvid kilbil sinised, varjutatud. Kotka pea kohal kaares paigutatud kullavärvi kollased, mustaga ja kullaga kanditud ja varjutatud sõnad: Viimse veretilgani. Kotka all kaares kollakasroheline tammehettedest pärg.

Lipu (lipuriide) suurus 150×100 sentimeetrit. Lipu (lipuriide) äär on ümbritsetud kuldsete narmastega. Narmaste pikkus 7,5 sentim.

Ülejäänud osas tuleb lipu valmistamisel pidada silmas „Riigi Teatajas“ 1926. a. nr. 57 avaldatud lipu seadlust.

NOORKOTKASTE

Elvk. pealik Rudolf Mähar

LÕUNA MALEVKOND

Õeldakse, et noorte päralt on tulevik, kuid rõõmsa ja muretu pilguga võivad vaadata oma tulevikku ainult need noored, kes nooruspäevil on oma tulevikku küllaldaselt kindlustanud, s. o. õppinud ja end ette valmistanud ajale, millal nõutakse noorelt töökust, tarkust ja tublidust.

N.-k. Lõuna malevkond ongi kogunud oma ridadesse tänapäevani 168 noort, et neid kasvatada — ette valmistada — tahtejõulisteks, kindlameelseteks meesteks, kes väärikselt suudaksid käia isamaa ja eestluse radadel ja oleksid valmis kordama neid sangaritegusid, milliseid saatsid korda nende juhid aastakümne eest, kui aitasid raiuda Eesti nime ajalukku. Need 168 poissi jagunevad, n.-k. põhimääruste kohaselt, nelja rühma ja nimelt: I rühm — 52 poissi, II r. — 37, III r. — 43 ja orkestrirühm 36 poissi.

Rühmadesse jaotamisel on peetud silmas seda, et ühe ja sama kooli õpilased oleksid enam-vähem ühes ja samas rühmas, mis töötulemuste mõttes annab paremaid tagajärgi, kuna siin poiss on asetatud oma tuttavate-sõprade ringi, mille tagajärjel on poiste kokkusaamine ja mõtete vahetamine sagedasem ja ühtlustunne suurem. Rühma tegevust juhib mõni vanem õpilane-noorkotkas, kuna järelvalvet teostab vanakotkas. Viimaseiks on õpetajad A. Laufer — Prantsuse lütseumist, A. Etverk — Vestholmi gümnaasiumist, Fr. Tammar — Harku kolooniast ja koolijuhataja O. Reinok — linna XXVII algkoolist.

Nagu ülaltoodust selgub, koosneb malevkond peamiselt kooliõpilastest, nii on algkoolist 76 ja keskkoolist 57 õpilast, ülejääv osa, s. o. 35 poissi, on kas kooli juba lõpetanud või kuskil ametit õppimas.

Ürikerese aja tõttu, millal malevkond on tegutsenud, ei ole just nimetamisväärsed suudetud korda saata. Takistusi ja põhjusi selleks on küllaldaselt; need avalduvad peamiselt majanduslikus jõuetuses ja sellest olenevais põhjustes. Suurim puudus, mis malevkonna tegevust on pidanud kammitas, oli oma ruumide puudus, millest aga üle saadi kaitseliidu peastaabi lahkel kaasabil.

Möödunud hiliskevadest alates asub malevkond kaitseliidu peastaabi päralt olevas hoovimajakases Kaarli tänaval 8, kus ruumid küll väikesed, kuid siiski suudaksid teatud määral mugavusi pakkuda, kui neisse suudaksime muretseda mööblit. Oma ruumide saa-

misega on tegevus meil küll laienenud ja tulemusedki muutunud silmatorkavamaks, kuid on veelgi takistusi, millistest peame üle saama. Tööd takistav on ka vanemate juhtide ajapuudus, kes nii-kui-nii oma igapäevaste askeldustega seotud, mille tõttu ei suuda täit tööjõudu ohverdada noorte heaks. Kuid sellestki loodame hea tahtmise juures kindlasti üle saada ja vaatame rõõmsalt tulevikku, lootes, et see kujuneb paremaks kui minevik.

Avalikkuse ees on esinenud malevkond oma orkestriga nii mõnelgi korral. Olgu nimetatud esimene esinemine 31. mail s. a., kui malevkond oma orkestriga korraldas jalutuskäigu Kadriorgu, esinedes tol korral peaaegu täies koosseisus ja vormiriideis. Vormiriide on muretsenud poisid endale oma kulul, välja arvatud ainult orkestrirühm, kellele see on muretsenud kaitseliidu Lõuna malevkonna ja naiskodukaitse Lõuna jaoskonna poolt, kellele selle suure annetuse eest siinkohal oma kohuseks loeme avaldada südamlikku tänu. Vahemärkusena ei saa mainimata jätta nende kahe organisatsiooni heatahtlikku suhtumist meile kui oma nooremale pojale. Mõlemad neist organisatsioonest on abistanud meid alati, andes meie poolt korraldatud võistlusile auhindu ja sageli ka muud abi ja tuge.

Samuti on laiemate hulkade ees esinenud ka mitmel-setmel korral matkamistel, kas jalgsi või jalgratastel. Esimestest oli pikim 23. kuni 26. maini Tallinna-Kohila-Rapla-Keila-Paldiski-Tallinna ja viimaseist samal ajal Tallinna-Paide-Viljandi-Türi-Tallinna sooritatud matk. Nimetamata ei saa jätta ka orkestri esinemisi 8.—12. juulini n.-k. vanemate juhtide laagris Jänedal ja Harju maleva piirkonnas korraldatud kaitseliidu pidustusil, kuigi vast mõnedki ringkonnad viimase sammu vastu seisavad, leides sellest „noorsoo militariseerimist“.

Üleriiklikus ulatuses ja vast veel laiemaltki esines malevkond Naissaarel korraldatud suvilaagris, kui 2. augustil s. a. osa laagritegevusest anti edasi raadio kaudu kõigile, kõigile . . . ., mis meie „Raadioringhäälingu“ tegevuseki moodustas teatud verstaapost, kuna see ülekande oli esimene säärane, kus „raadionu“ oma tavalisest kodukohast — stuudiost — esmakordselt siirdus kaugemale — vabasse loodusesse.

Möödamannes tähendatud Naissaare suvilaagrist olgu nimetatud vaid, et see kestis 15. juulist kuni 5.

RUD. MÄHAR,
n.-k. Lõuna malevkonna pealik.

augustini ja temast võtsid osa peaaegu kõik poisid, olles laagris kas lühemat või pikemat aega, nii nagu see kellelgi oli võimalik. Keskmiselt oli iga päev laagris 37 poissi, keda toideti „ühisest katlast“ söögiga, mida poisid ise valmistasid oma kulul.

Olgu tähendatud, et iga poiss maksis toitluskulude katteks 8 krooni kogu laagri kestvusel, vähemat aega olijat vastavalt vähem. Laagri korraldamise kulud tõusid (toitmine kaasa arvatud) 246 kroonini, milline summa nii väikesena esineb vaid seetõttu, et siingi seltskond, eeskätt meie suuräririd, ei keelnud meile oma toetusi. Toetajate suuräriride esirinnas sammuvad a.-s. „Rotermanni Tehased“, Rumberg, Tuberg ja Ko., Tallinna Kõievabrik, „Lihatsentraal“ j. t., kellede tegu väärilise järeletegemist ja kellele meie eriti oleme tänulikud.

Suvilaagri lõppakkordiks kujunes 2. august, mil külastas laagrit laiemaid rahvahulki, eesotsas meie kaitseväge, kaitseliidu ja seltskonnategelaste, kindral Pödder'i, Tallinna koolivalitsuse juhataja hra Kana ja teistega.

Külastajate kohaletoomiseks oli merejõudude ju-

hataja poolt koguni tarvitada antud seks puhuks s.-l. „Kompas“ (pealegi tasuta), mille eest selle võimaldajale Lõuna malevkond võlgneb erilist tänu. Tänuks peab Lõuna malevkond ka meelest merekindluste ülemat ja Naissaare komandanti ja neile alluvaid, kes igapäevi üles näitasid laialdast vastutulekut, mille tõttu laager läks hästi korda.

Lõpetades eelolevaid ridu, mis annavad kaleidoskoopilise pildi n.-k. Lõuna malevkonnast, peab tähendama, et kuigi meie seni ei ole suutnud midagi erakordset ega silmatorkavat saata korda, on siiski meil kõigil sooviks ja sihiks saada meesteks meeste ridadesse, kes on alati valmis end rakendama töösse isamaa auks. Meie edasipüüdmist selle sihi kättesaamisel näitavad arvud, mis tõendavad, et algajaid on meie seas 47, pesakotkaid 70, kotkapoegi 37 ja noori kotkaid 14. Magistrid meie seas pole; kuigi on raske astmeni jõuda, siiski lohutame end sellega, et meil on jõudu ja sitkust jõuda sellegi astmeni.

Me pakume oma abi kõigile ja kõigele õilsale ja loodame, et ka meid abistatakse ajal, millal seda vajame.

Kindral Pödder laagrit külastamas 2. aug. 1931.

LOOMISPÄEVILT

Lühike ülevaade minu olemisest Tall. IV jsk. ülemaks
12. XI — 28. XII 1918. a.

See oli 1918. a. 12. novembrikuu õhtul, millal pörandaaluse organisatsiooni korraldusel kogunesime Ahju tänaval I. Kirsipuu kooliruumides. Kokku tuli mõnikümmend (umbes 40—50) meest. Olin nimetatud Joh. Pitka poolt Tall IV jsk. k.-l. ülemaks; minu abideks olid 1) J. Triumph (vabadussõjas langenud) ja 2) V. Pajusson. Teiste seas mäletan näiteks kaaslasi: Uferbachi, Aami, Reinapit, Uusnat, Ildat, Heindriksoni, Suursööti, Oniksit ja hulka teisi, kellele nimed aga kahjuks on meelest läinud. Nende seast olid mõned minu poolt nimetatud rajoonidele.

Mäletan, kuidas esimesel kogunemisõhtul hädise lambi valgusel jagasime meestele välja rahvusvärvides käesidemed ja relvad (jaapani püssid, mis üle võeti „Omakaitselt“). Meeleolu oli kõigil ülendav. Momendi tähtsus kodumaa päästmiseks tööle asuda valdas näiliselt kõiki, mis

Ltn. P. KUUSIK,
end. IV jsk. ülem.

väljendus meeste kõnes ja kogu olemises. Teiseks tegevuseks oli patrullide tänavale saatmine ja vahipostide ülesseadmine Lutheri vabrikus.

Hiljem pöördus abisaamiseks meie poole tihti ka jaoskonna miilits; püüdsime seda võimalikult rahuldada. Sagedasti nõudis meilt mehi ka k.-l. peastaap Brooksmäel.

K.-l. staabi korraldusel toimiti ka läbiotsimisi linnas. Salkkond mehi käis k.-l. staabi nõudmisel ka Narvas.

Minu juhatusel olevaist meestest olid ühed alatiselt k.-liidus tegevuses, teised aga ajutiselt — läbikäivad.

Vaenlase lähenemisel pealinnale ihkas suurem jagu nooremaid vabatahtlikesse salkkadesse, mis asusid frondile, kuhu siirdusin pea ka ise, andes oma k.-l. kohustused üle h-ra O. Suursöötile.

Tallinnas, 30. sept. 1931. a.

P. J. Kuusik.

Lõuna malevonna kütid toovad Soomest võidu koju.

MÄLESTUSI

„Kaitse Kodu!“ Lõuna malevkonna erinumbri jaoks kirjutanud ERNST PETERSON

1. Rasked ajad

Oi, olid ajad, — olid! Rasked, luupainajalikud, rasked; väljapääsmata rasked! Maailmasõda oli kurranud inimesed kondini, okupatsioon — kuni üdini, ja kodus olid punased koid ajamas kasukakarvu lahti: tuule käes juba lendasid karvad. Aeg oli kriitiline, kriis meeltes kõrgeimal kraadil... Kes oli oma, kes võõras? Kes ütles seda! Kes teadis, mis pesitses teise südames! Vaatasid teise silmi ja kahtlesid: kas on ikka oma või ei? „Peaks olema meil 100 ustavat meest, siis saaks ka midagi teha?“ rääkisid mõned ja kahtlesid selle juures...

Aga oli vaja otsustada, sest oma enese elu oli kaalul: kas surra püssiga või püssita, teist teed ometi ei olnud otsekohele inimesel, sest kannatada oma turjal kõike seda vene värki ja vene kupatust, neid madrusteid ja madruste madrusteid, kes kelkivalt viskasid näkku „tovaarištš“, aga isekeskis arutasid, kes siis tsaariks saab, kui keiser on kõrvaldatud... „Küllap leidub! Peaks aga mold olema, küll jumal loob pörssa!“

Oli jälk küll okupatsioon, kuid sada korda hirmsam oli see tovaarištšite aeg: korralagedus, vägivald, omavoli; inimese isiku pilkamine, see oli see aeg...

Ja sel ajal tekkis vastukaal kodukaitstes. Esiti küll nõrk: paarteistkümmend inimest, kuid need olid süda, kes kiskusid teisi kaasa, kuni said neid nii palju, et võisid astuda julgesti pealetükkivale „seltsimehele“ vastu küll jalgsi, ratsa ja soomusrongidel.

2. Kasuta olukorda!

Mäletan: tuleb vastu mulle keegi õige hea tuttav inimene. „Kuule, inimene, kas sa hull oled? Mis sa mõtled sellega teha?“ ja raputades pead osutas mu püssile, mille olin just mõne pilgu eest saanud. Ja tõesti, pean ütleva, eks ta sõgedus oli küll: eluajal olin enne seda kaks korda teinud püssi (muidugi jahipüssi!) lahti ja mõlemal korral lasknud mööda, kuid nüüd julgesin öelda: „Mine natuke eemale, ma näitan, mis mõtlen teha sellega!“

Mees jäi natuke tasasemaks, kuid et olime head tuttavad, hakkas mul käe alt kinni (ma vajutasin tuge-

vasti püssi pärale sõrmed külge!) ja ütles: „Ära ole narr, ise mõistlik mees! Kas sa usud kindlasti, et te suudate midagi teha?“

„Jah!“ vastasin.

„Aga neid on kui rohutirtse, nad ujutavad üle kogu meie maa, meie linna. See ei aita midagi. Kõik see ei ole muud midagi kui otsekohele kuritegu: teie meelitatakse inimesed haarama relvade järele, nad ei oska nendega midagi teha, ja nad notitakse maha nagu lamabad!“ Ta vaatas mu otsa targalt, sest sel mehel oli üldse väga tark nägu. „Teie hingele jääb nende õnnetute surm!“ huuldas ta tõsiselt. Ma vaikisin, sest tahe või tahtmata oli tal omajagu õigust.

„Aga mis siis sina tahad?“ pärisin...

„Alistuda paratamatusele,“ oli tema pika jutu lühike mõte ja — „tarvita olukorda enda kasuks.“

„Ja elada venedega koos?“.....

„Ka lutikatega tuleb elada vahel koos!“ naljatas ta...

Sel momendil käis meist veidi eemal kõrvulukustav kärtsakas, ja keegi vandus kahes keeles korraga: „Du vegdammtes .... kuggat, kuggat ... Donnegg vettegg!..“ ja vahtis oma püssi, mille ots suitses veel...

„Mis, läks lahti?“ küsis keegi möödamineja.

Mees sülitas ja pomises oma „kuggat“ ja „kuggat“ cdasi minnes ja kadudes...

„Donnerwetter!“ lausus mu hea tuttav, „siin võib tõesti saada surma!“ ja nagu kartes püssikuuli tõmbas kuuekrae üles, kergitas õlad kõrgesse... ja kadus...

Nägin teda veel kord, kui noored mehed (koolipoisid) läksid lahingusse, Viru tänava nurgal ühe teise härraga irvitavat ja kuulsin kõnelevat: „See on ju otse laste ristisõda!“

„Duratšestvo!“ kinnitas teine härra... ja neil olid mõlemal targad näod...

Kahju, et ühegi koolipoisi püss ei läinud lahti: nad oleksid mõlemad kadunud!..

See tark härra aga kohanes, kohanes... Oli rikas sõja järele, siis vaene... ja nüüd kohaneb maa-mullaga...

„Tarvitab olukorda enda kasuks!“ mõtlen ma.

Kodukaitsest kasvas aga jõud ja vägev jõud, kes tegutseb nüüd kaitseliiduna üle kogu maa tugevana, elurõõmsana.

LASKESPORDI ARENG LÕUNA MALEVKONNAS

E. K.

Kaitseliidu loomispäevilt alates on kaitseliidu üheks põhjapanevaks töö aluseks olnud laskeala edendamise ja laskeosavuse tõstmine kodukaitsjate ridades. Küll puudusid alul kogemused laskeasjanduse organiseerimisel, tuli ju alus luua sarnasele õppealale, millega seni olid tegelnud ainult kaitseväelised ja poliitilised organisatsioonid, seepärast on arusaadav, et ka kaitseliidus laskeasjanduse väljaõpe rajati peaaegu puht-katseväelisele alusele — suurem osa laskeharjutusi korraldati puht-õppelaskmisena kaitseväge laske-eeskirja kohaselt.

Kuigi laskeharjutused osutusid kaitseliitlaste armsaimaks õppusiks, ei suutnud need harilikud laskeharjutused kaitseliitlasi küllaldaselt rahuldada. Igamees tundis tahtmist võrrelda oma õpiseid, oskusi ja saavutusi omavahelistel võistlustel, igamees tahtis end näidata paremana teiste omasuguste hulgas. Tekkis paratamatult nõue võistluste järgi, milliseid siis ka üksused esimestena omavahel hakkasid korraldama.

Nii näemegi, et juba 1925. aasta kevadel, millal vaevalt oli suudetud teha esimesed sammud laskeasjanduse alal, korraldatakse omavahelisi võistlusi, kus saavutatakse tagajärgi, mis algajate kohta pakuvad küllaldast rahuldust.

Nii kestavad omavahelised laskmised ja võistlused vahetpidamatult kuni 1927/28. a. vahetuseni. Sellest ajast võib juba märkida pööret laskeasjanduse alal kogu kaitseliidus. Nimelt väärivad tähelepanu kaks suuremat sündmust, mis laskeasjandusele suurt mõju avaldasid.

1927. a. sügisel korraldati esimene rahvusvaheline laskevõistlus, nimelt võistlesid Tallinna maleva paremad laskurid Helsingis sealse kaitseliidu laskuritega. Tagajärg näitas, kuivõrd meie oma lasketasapinnas oleme maha jäänud vennasrahvast. Võisteldes 300 mtr pealt (12-meheline grupp lamades asendist 20 lasuga 10-ringilise märklaua pihta) löid soomlased meid 252 silmaga, s. o. iga mehe kohta oli paremus vahe 21 silma. See oli vahekord, mis Tallinna laskurid pani kihama. Pealegi näitas esikohale tulnud eestlase tagajärg, et ka meie mehed oma relvadega ja oskusega suudavad häid tagajärgi saavutada.

Tagasi jõudnud Helsingist, hakati hoolega kaaluma võimalusi ja abinõusid, kuidas oma lasketagajärgi tõsta.

Algas hoogne töö relvade muretsemisel, laskeharjutuste ja võistluste korraldamisel — igaüks oli kibedasti ametis oma laskeosavuse arendamises. Laskmine kujunes ikka enam ja enam spordiks, kus püütakse relvast „välja pigistada“ viimaseid tippsaavutusi.

Suurel määral aitas ses töös kaasa 1928. a. alul k.-l. peastaabi poolt väljaantud „K. L. Laskemäärused“, mis rohkem suunas laskurite töö isetegevusele, milleks seni tarvitusel olev kaitseväge „Laske-eeskiri“ jättis liig vähe ruumi. Seega said uued laskemäärused

põhjapanevaks teguriks, mis aitas kaasa laskespordi arenemisele.

Neil eeltoodud tingimustel on ka Lõuna malevkond pidanud kaasa rühkima üldises laskurite töös ja peab tunnistama, et malevkond siin tänuväärset suure hulga tööd on ära teinud, sammudes alati laskespordi organiseerimisel esirinnas.

Raske on siinkohal hakata kaaluma kõiki malevkonna saavutusi, kuid eriliselt tuleb alla kriipsutada, et Lõuna malevkonnast on seni alati välja läinud algatused meie laskespordi tõstmiseks. Nii olgu nimetatud esimese laskespordi klubi asutamine Tallinna maleva juures 1927. aasta lõpul, kuhu kuulusid tema asutamisel enamikus Lõuna mlvk. paremad laskurid ja juhtivad jõud. Laskeklubi oli eelkäijaks ja teerajajaks juba suuremale laskurorganisatsioonile — Eesti Laskurliidule, milline loodi käesoleval aastal ja mille asutajate liikmetena kirjutasiid alla Lõuna mlvk. juhatus liikmed terves koosseisus ja mille liikmeiks kuulusid kõik Lõuna mlvk. liikmed.

Laskurliidu asutamiselega oleme järele jõudnud teistele kultuurrahvastele, kuna on kindel alus pandud sportlikule laskmisele.

Samuti ei saa jätta nimetamata mlvk. laskurite saavutusi võistlustel — nii oma kui ka välisvõistlustel. Neist annab tunnistust rida võidetud auhindu, millede hulgast väärtuslikemaist oleks nimetada härra riigivanema ränd-auhinna võitmine 1930. aastal Tallinna maleva malevkondade vahelistel laskevõistlustel.

Suupäevaks malevkonnale osutusid käesoleval aastal malevkondade vahelised laskevõistlused, kus mlvk. laskurid võistlustel väljapandud 8 rändauhinna oma nimele kirjutasiid 7 auhinda. See on saavutus, mis näitab, et Lõuna malevkonna laskurid Tallinna maleva laskurite peres alati suudavad oma paremust maksma panna.

Sellele laskurite suurele tööle on mlvk. juhatus alati nõu ja abiga kaasa aidanud, muretsedes laskevahendeid, auhindu ja ergutades laskureid nende töös. Ei saa jätta nimetamata mlvk. pealikut hra P. Reintami, kes alati ihu ja hingega laskesportlasi on toetanud, samuti ka tema abi hra J. Trummi, kes olles ise paremaid laskureid on annetanud terve rea väärtuslikke auhindu paremale laskureile võitmiseks.

Järjekindla harjutuse läbi on võrsunud malevkonnast terve rida suurmeisterid, kelledest eriti võib nimetada, eesotsas vanahärrat R. Passup'it, H. Silber'it, siis S.-a. rühma üleläänud A. Loun'i, J. Spuul'i ja rida teisi.

Seda suurt tööd laskeasjanduse alal tahavad Lõuna mlvk. juhatus ja meeskond ka tulevikus jätkata, milleks uue lipu alla kogunedes iga mees annab oma vandetootuse.

Selleks jõudu ja püsivust!

LAAGRIST OSAVÕTJAD.
Keskel malevkonna pealik A. Odenberg.

NÕMME MALEVKOND LAAGRIS

Tallinna maleva Nõmme malevkond korraldas 15. ja 16. augustil s. a. Põllküla-Leetse piiril, merekaldal, laagri, millest võttis osa 52 malevlast ja 9 naiskodukaitses tegelast sanitaaridena ja „perenaistena“.

Malevkonna pealiku käskkirjaga oli laagri pealikuks määratud mlvk. plk. abi dr. A. Vastalu ühes teiste laagri administratsiooni kuuluvate pealikutega, kuna õppetegevuse hea kordamineku eest hoolitsesid maleva instruktor ltn. E. Kask ja mlvk. õppepealik K. Reinmann.

Väljasõit Nõmmelt sündis rongiga laupäeval kell 1805, kuna osa malevlasi mlvk. majanduspealiku K. Küll'i juhatusel koos tarvilise varustusega veoautol paari tunni võrra varem välja sõitis, et telgid üles lüüa ja teha muud tarvilisi ettevalmistusi. Ilm, mis seni oli vihmakahtlane, selgus sõiduajaks ja Põllküla jaamas rongilt maha tulles ning rivirännakut laagrisse, kuhu oli oma 3 kilomeetrit, alustades oli malevlaste meeleolu kõige parem, mistõttu ka laulud hästi kajasid ja jalgadele takti ning hoogu andsid. Pärale jõudes olid telgid juba suuremalt osalt valmis, laagripiirkond tähistega piiratud ja laagrisilt ning lipp ilutsesid väravas. Ühisel nõul ja jõul oli ka puuduvate telkide ehitamine peagi lõpul, õledki „voodiks“ naaber-talust toodud, põletismaterjal kohal ja krundi peremehelt laenatud suur supipada „lahinguvalmis“. Kuid vahepeal oli ka päike kadunud metsa taha ja pimedus võimust võtmas, mistõttu tuli kavas võtta ette väike muudatus ja õhtune eha, ülelugemine, käskkirja aval-

damine ja muud korraldused toimetada enne õhtueinet. Pea piirasid vahipostid laagrit, ja elu koondus telkidesse, kust päevakavas ettenähtud kellaajani, s. o. kella 2300-ni, kostis jutukõminat, mõnest telgist ka laulu. Siis vaikus kõik ja kustus ka „õitsituli“ (kavas ettenähtud laagritulede põletamisest laagri spordiplatsil ja rivilaulude tunnist tuli loobuda hilise aja ja niiske õhtu tõttu). Laagrist lahkumine laagripealiku loata oli keeldud, sest oli ette nähtud öine õppus, millest aga malevlased ei teadnud. Seepärast jättis ka laagripealik rahuldumata kõik laagrist lahkumise palved. Kell 0215 äratas korrapidaja rühma, kes pidi laagri tungi-gima kallale, varustas paukpadrunitega ja rakettidega, ja tasahilju lahkuti laagrist instr. ltn. Kase juhtimisel. Paarkümmend minutit hiljem kostsid võsastikust püssi-paugud, signalist laagris puhus häiret, korrapidaja plk. andis vilesignaale ja tegi korraldusi, ja mõne minutiga olid malevlased riides ja rühmad asusid joostes kätte-juhatatud ülesannete täitmisele. Ainult paar malevlast oli „raske unega“, mistõttu sattusid hiljem teiste pilkealuseiks.

Püsside ja „täristajate“ ragin, raketid, hurraahüüded, väike illusioon tõelisest sõjast, kuni kõik vaibus, „vaenlane“ oli tagasi löödud ja signaal malevlased „koju“ kutsus. Järgnes instr. ltn. Kase arvustus tegevuse kohta ja malevlased võisid katkestatud puhkust jätkata.

Hommikul, kui äratas signaal, tervitas malevlasi soe päike, kuigi silmapiiril rändasid sünged pilvekogud,

mis ähvardasid vihmaga. Nii see juhtuski. Vaevalt jõuti suplemise ja einetamisega valmis ja pidi järgne-
ma õppus, kui oli kadunud päike ja hakkas sadama
hoovihma. Tuli jätkata püsside puhastamist telkides.

Vahepeal jõudis kohale maleva staabi esindajana
kapten H. Ingerman, kelle tervituse malevkond rivista-
tult vastu võttis. Korduvalt tuli vihma tõttu katkes-
tada õppused, et otsida varju telkides. Alles pärast
lõunat lakkasid vihmahood ja võis õhtuni jätkata õp-
pusi, sportlikke harjutusi ja mängu, milliseid osavalt
organiseeris ltn. Kask. Selleks määratud aegadel ka-

utasid malevlased rohkesti võimalust supelda, sest
mererand oli selleks väga soodus.

Kell 2000 ilmus telkide ja muu varustuse järele
veoauto, nii et tuli katkestada mõnulemine laagris, kii-
res korras lõhkuda eelmisel päeval tehtud töö ja val-
mistuda kojusõiduks. Kõigil oli kahju lahkuda, eriti
aga noortel, kuid polnud parata. Hilja õhtul jõuti
Nõmmele. Mälestus ilusast laagripäevast aga püsib
ja mõnigi malevlane püstitas küsimuse, kas ei saaks
jällegi varsti korraldada laagrit.

K. R.

JUHUS INIMKONNA PÄÄSTJANA

R. Tšévenin. «La Lumière»

Mis oleks inimesest saanud, kui ta oma arengu
alul lõvide ja koopakarude asemel oleks sattunud gi-
gantlikele sekundärraja roomajale, sageli rohkem kui
kolmkümmend meetrit pikkadele dinosauridele, kes
asusid maailmas mõned miljonid aastad enne teda ja
kelle hiiglasuured skeletid tänapäev veel peituvad
maapõues? Aga ähvardavad, nagu need koletised olid-
ki, poleks need tõenäitlikult siiski suutnud inimese are-
nemist takistada. Sest inimesel olid käsitada relvad,
mis roomajail täitsa puudusid, — defekt, mis viis vii-
mased väljasuremisele. Need relvad seisid inimese aju
tugevamas arenemises ja inimese suuremas võimes
kohanedes olemasolu vahelduvate tingimustega.

Raskemeelsed ja saamatud, nagu roomajad olid,
poleks suutnud nad end inimese vastu kaitsta. Veel
vähem nad olid kohased pealetungiks. Poleks nad loo-
dusseaduse ohvrina juba varem hävinud, oleksid nad
seda teinud hiljem, hukkudes kahtlemata peagi inimese
löövide all.

Aga maakeral leidub hoopis teissugune liik olen-
deid, kes, nende eelajalooliste kolossidega diametraal-
selt vastupidises sihis, tegid läbi hiigla arengu ja kes,
kuigi teissuguste abinõude ja teissuguste tagajärgede-
ga kui inimene, jõudsid täiuseni, mis on võrreldav in-
imese saavutustega.

Tõenäoliselt oleksid need olevused — kui mitte
üks eelajalooline tegur poleks sattunud takistavalt nen-
de teele — võitnud omaltpoolt maailma, süües meid nii-
õelda välja, kuna nad olid paremini meist varustatud
võitluseks olemasolu eest ja käsitasid juba siis meie
tänapäeva moodsaimaid võitlusvahendeid. Üksainus
väike „viga“ pööras katastroofi meist ära. Ilma selle
veata oleksime kadunud.

Teatavasti oli meie maakera ajaloos olemas silma-
pilk, millal intellekti edasine arenemine raskete vä-
liste hädaohtude tõttu, mille vastu seekordsed elavad
olevused end pidid kaitsema, sattus küsitavaks. Nad
kõik panid end neil aegadel kaitseks külma ja aurude
vastu liikumatu seljasoomuse alla. See soomus tegi aga
väliste tähelepanekute igasuguse kontrolli tundemeel-
piiramise tõttu võimatuks ja pani niiviisi aju arenemis-

tegevuse seisma. See kaitsevahend sai Bergsoni sõnade
järgi „takistuseks, mis peaaegu valmistas lõpu ani-
maalse elu edasiarenemisele. Need olevused, kes seda
kaitseabinõu hiljem ei korrigeerinud, langesid vegeta-
tiivsesse uinakusse, millest polnud hiljem enam
ärkamist.

Selles tardunud olekus elavad tänapäev veel mõ-
ned okasloomad ja molluskid edasi.“

Teised olevuste grupid mõistsid end mitmeti häda-
ohust päästa. Selgrooga loomad vabanesid tardunud
soomusest, muutes viimase pehmeks kasukaks või sees-
pool liikuvaks luukereks, mis andis lihale kindla seisu,
takistamata musklite vaba mängu. Sel teel läks neil
korda oma kehakasvu suurendada. Osavalt ja väledalt
järjest teravneva tundevoimega, oli neil võimalik kohan-
dada oma närvisüsteem untele mõjudele kuni täius-
likkuseni.

Teised kõrvaldasid sama raskuse teisel teel: nad
lõhkusid soomuse mitmest kohast puruks ja varusta-
sid selle liikmetega, mis tegid selle paindlikuks, kaota-
mata selle tähendust kaitseabinõuna. Ka need võitsid
endale sel teel vajalise liikuvuse ja vajalised tingimu-
sed edaspidiseks evolutsiooniks. Nad arendasid oma
instinktide imepäraseid abinõusid veel suurema inten-
siivsusega kui meie oma mõistust. Aga soomuse ük-
sikud osad, mida nad olid asetanud liikuvalt ükstei-
sesse, jäid sellele vaatamata oma mõõtude juure ja ase-
tasid kehalisele kasvule väga kitsad piirid. Need ole-
vused on, nagu võib aimata, putukad ja putukataolised
loomaliigid. Kui putukad omaksid sisemise luukere ja
meie keha suuruse, oleksid inimesed maakeral ammugi
kadunud.

See pole paljalt fantaasia-pilt kujutella endale nii-
sugust sarnadust ainult kehaproportsioonide vaatepunk-
tilt. Kui võtta vaatlusele inimese peaju ja keha ühte-
kuuluvus, siis tõestub, et üks olevus kõige rohkem
15 kg kehakaalu juures võib olla varustatud intelligent-
siga, mis on meile sarnane. Mis taas ütleb, et me väga
oleksime võinud olla seda, mis me oleme, ka ühe kolme-
aastase kehasuuruse ja -kaalu juures. Teisest küljest
oli mõnedel esimestel putukatel, mis ilmusid maakeral,

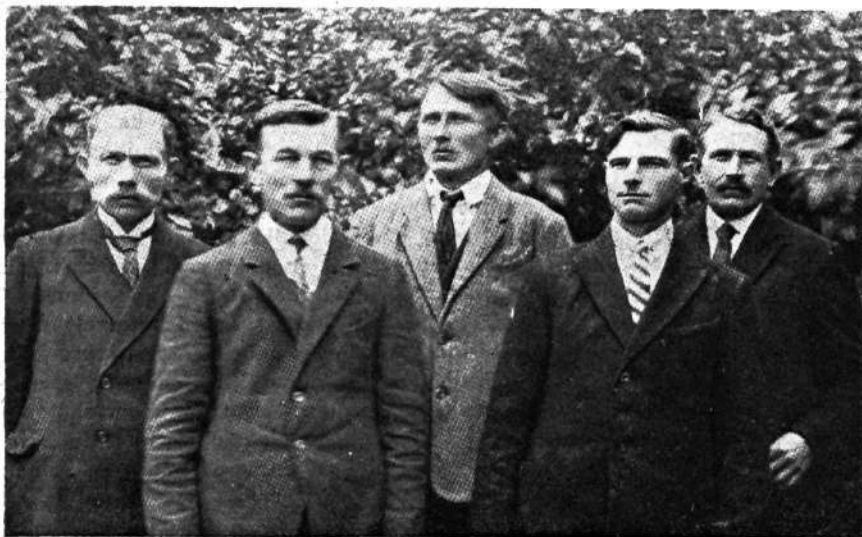
tiibade kandvus niisama suur kui mõnel merekajakal või kullil. Oleksime meie kogult vähemad kui me oleme, need aga suuremad kui nad on, siis seisaksime me vastakuti vaenlasega, kes oleks palju kardetavam kui kõige kohutavamad loomamürakad, kellega meie esiisadel tuli võidelda.

Sest insektidel ei ole mitte ainult määratu arvuline ülekaal, vaid sõjaline varustus ja sõjaline vaim, metsikus ja vahvus, mis kaugelt ületavad isegi verejanulisimad imetajad. Ja on vaevalt mõeldav, mis meie maa-kerast oleks saanud — kus meil aastatuhande pikkuste pingutuste ja paranduste järele on õnnestunud võita endale võrdlemisi rahulik ja mõnus elu, — kui need putukad oleksid suutnud meile kallale tungida ja meid pühida nagu metsloomi.

Et end niisuguste vaenlaste vastu kaitsta, oleks pidanud inimsugu oma olemasolu esimesel silmapilgul olema varustatud kõigi leituduste moodsama tehnikaga, sest putukas on selles suhtes meist kaugel ees. Mitte üksi meie esiisade vormitud relvad poleks osutunud võimetuks lüljalgsete nõelte, nugade, saagide, pihtide ja komplitseeritud käärde ees; nad on rohkem kui ühes asjas meie tehnika saavutustest ees; meie kirurgid ja keemikud, meie insenerid ja sõdurid võiksid veel praegu neist õppida: nende sõjariistadest ja nende meetodidest, mida nad tavaliselt paremini käsitavad kui meie. Maailmasõda õpetas meile gaaside tarvitamist, mis olid teatud sitikate teenistuses juba 100.000 aasta eest. Ja mis

on meie uimastusvahendid ja -mürgid selle vastu, mida sünnitavad arvu-putukad? Meie arstid on uhked oma lokaalse anesteesia üle, aga kaevaja-vapsik tarvitab algusest peale sama viisi, et oma saaki uinutada; viimane, mis peab olema söödaks tema tõukudele, uinub magama, jäädes sealjuures siiski ellu, kuni tõuk ta on ära söönud...

Võiks esitada lugematuid teisi näiteid, võiks tule-
tada meele arhitektoonilisi, geomeetrilisi ja mehhaanilisi imetöid, esimese klassi tööliste loodud kunstehitusi; võiks lugeda üles lugematute probleemide lahendusi, mille raskustest putukad saavad jagu kergemini meist. Mis oleks meist saanud, kui meie — pealetungi kaitseks — oleksime pidanud astuma võitlusesse selle lepitamatu rahvaga? Kas oleksid meie vanimate esiisade korratud väesalgad suutnud seista kõrvuti distsiplineeritud putukate armeeaga? Me näeme, et need käsitavad täitsa moodsaid metoode võitluses, et nad tarvitavad laskekraave, mida kaitstakse viimseni sitkemas käsivõitluses. Teiste sipelgate liikide juures tungivad väesalgad kokkusurutud formatsioonis esile, atakeerivad, riisuvad, taluvad vangid orjadena endaga kaasa, piinavad ja tapavad võidetud julmusega, mis ei tunne halastust. Solidaarsus võitluses ja töös on nende olevuste üldiseks reegliks. Aga kaastundmus on neile võõras. Häda võidetule! Häda nõrgale! Surm kasutule! See on nende maailma vankumatu käsk, kus üldine on kõik ja üksik mitte midagi.

Vabadussõjalased-kaitseliitlased Kolga-Jaanist, kelle algatusel ja eestvõttel püstitati aa. 1925—1926 kaks mälestussammast K.-Jaani kihelkonda vabadussõjas langenud kolgajaanlasile. Käesoleva aasta juulikuus tasusid nad lõplikult sammaste valmistajale seni mälestussammastel lasunud võla, summas 1915 kr. 83 s.

Pildil vasakult: O. Kiis, T. Lepik, M. Taska, T. Tõnisson ja J. Kivi.

MINEVIKUSÕJAS EI TUNTUD HALASTUST.

Piiratud linn langes rünnakul. Vihased vaenlased tungivad linna ja kuninga lossi.

Kuidas vanasti sõditi...

Sõjad on alati olnud koledad ja toonud inimkonnale raskeid kannatusi. Eriti metsikult ja halastamatult sõditi vanasti, kui ei maksnud inimelu midagi. Nendest sõdadest annab loomutruu pildi alljärgnev kirjutus.

Nagu jutustab Bernhold von Blasien: 1078. aastal laskis Rudolf von Rheinfeldeni pooldajad kuningas Heinrich IV vastu sõdides Neckari jõe ääres tuhandeid talupoegi ära kohitseda. See oli nende arvates „kergete karistusi“.

Tortona linna ette laskis Friedrich Barbarossa püstitada lugematu hulga võllaid. Iga vaenlase, kes langes vangi, laskis ta kohe üles puua — näoga linna poole. Kahel tuhandel Venoneesi kodanikul laskis sama valitseja lõigata ära ninad ja huuled ja teist niisama palju puua võlla.

Ajaloolased on väga rahul toleaegete valitsejate karmusega ja kiidavad neid, et nad hoiavad kõvasti

kinni „karmuse voorustest ega lase ennast eksitada järelleandlikkuse pehmusest“.

Kui piiratud Tortona linnast tulevad keisri juure vaimulikud ja paluvad luba lahkuda linnast, kus mõlab kole katk, siis „tunneb keiser küll, kuidas pehmeneb ta süda, kuid, võitnud selle nõrkuse, ta laseb vaimulikud ära tappa“.

Keskaegseis sõdades valitses komme, et rüüstati maad koledal kombel. Sõjas Mailandi vastu laastas Friedrich kõik, mis aga suutis. Isegi viljapuid ei raatsinud ta jätta kasvama, vaid laskis needki maha raiuda. Kui vaenlased tema maal toimisid samuti, siis tõstsid ajalookirjutajad koledat kisa, et need on barbaarid. Crema kindlust piirates laskis Barbarossa vangid üles

puua ja pantvangid tappa. Pantvangide lapsed laskis ta siduda oma sõjamasinate külge, nii et linna kaitsjad pidid need ise tapma. Oh koledust! hädaldab ajaloolane Rahewin, kuid ei mõtle sellega sugugi keiser Barbarossat, vaid piiratavaid, kelledel ikka veel jatkus julgust kallaletungijate peale lasta. Kummalisena tundub ka see, et keiser Friedrich Barbarossat pidasid kaasaegsed inimarmastajaks ja pehmeks inimeseks.

Kui šotlased 1138. aastal tungisid Inglismaale, siis praktiseerisid nad peale harilike metsikuste veel seda, et lõikasid kõhud lõhki rasedatel naistel ja tapsid preestrid kirikuis altarite ees.

Oli meeldivaks kombeks sõjas võidetud linnad ja lossid purustada maatas, nende elanikud saata teise maailma. Naistele tehti see erand, et enne tapmist vägistati nad ära. Suure heameelega ja lõbuga anti suursugu naised lihtsõdurite ja hobusepoiste kätte. See kõik juhtus kristlaste omavahelistes sõdades. Paganad olid tapluses palju inimlikumad kui need, kes nimetasid ennast ligimese armastuse evangeeliumi kuulutajaiks.

Kui keiser Sigismund 1412. aastal vallutas tugeva Motta lossi, laskis ta 180 mehel raiuda maha parema käe.

Nagu jutustab ajaloolane Weitmil, pidasid end Karl IV sõdurid Böömimaal ülal nagu see sünnis tolle aja sõjameestele. Nad tapsid vaeseid, röövisid paljaks, kes aga puutus ette, kiskusid naistel riided seljast ja vägistasid halastamatult tüdrukuid.

Karl Julge laskis Lothringenis puua üles kõik sõjavangid. Sedasama tegi ka Maximilian, kui sõdis Antverpeni all. Need, keda ta ei jõudnud tappa, laskis ta tõmmata võlla.

Oli väga meeldivaks kombeks rüüstata võidetud linnu, seda peeti isegi rüütlihaule vastuvõetavaks ja kohaseks tegevuseks. Vangidelt nõuti vabastamise eest kõrget lunastusraha, olgu need siis naised või mehed, aadlikud või lihtsurelikud. On teada vaid üksainus juhtum, kus võitja keeldus võtmast lunastusraha aadli-daamilt. Kui Wilwolt von Schaumburg vallutas Arrasi lossi, siis tõi lossipealiku naine vabatahtlikult võitjale kõik oma ehted. See aga ütles, et neil, sakslasil, pole kombeks röövida oma vaenlasi, ja lükkas ehted tagasi. Sõdurid olid sellase teo üle muidugi väga pahased, kuid polnud midagi parata — tuli leppida ja lasta minema ilus suutäis.

Pärast sõja lõppu oli pealikul raske sõdureist lahti saada, eriti veel siis, kui sõdurite palk oli saamata. Niisugusest kriitilisest olukorrast päästsid ennast Ungari võimumehed 1492. a. üsna lihtsalt: 8000-st sõdurist tapeti maha 6000 ja sunniti ülejäänud põgenema üle piiri. Nii oldi lahti ähvardavast palgasõdurite armeest ja polnud vajadust neile maksa pennigi. Austrias, kuhu põgenes 2000 eluga pääsnud meest, hakkasid nad muidugi väevõimuga endale hankima eluütlalpidamist. Keiser Friedrich III piiras röövlid sisse ja tappis neist 1493. a. 1100. Niisuguse kohtlemise juures pole imeks panna, kui palgasõdurid sageli pöörsid relvad oma käskijate ja juhtide vastu.

Vanade greeklaste linnad, astudes liitu, andsid vande: „Me ei purusta liitu kuuluvaid linnu, ei juhi puhast vett linnast eemale, olgu see sõja- või rahuajal. Kui mõni linn ei pea seda vannet, siis kohustume teda selleks sundima sõjalise jõu abil.“ Et vanad greeklased-paganad pidasid seda töötust, seda näeme sellest, kuidas toimisid võitjad pärast Peloponnesi sõda Ateena linnaga.

Alles 2000 aastat hiljem Genfi konventsiooniga jõudsid kristlikud riigid samade määrusteni välja.

Magadha suur kuningas Açoka, kes valitses Ees-Indias 259.—226. a. enne Kr., andis oma ametnikele järgmised juhtnöörid allaheidetavate riikide alamatega ümberkäimiseks: „Kuningas soovib, et nad ei kardaks teda, vaid et nad teda usaldaksid, sest nad saavutavad tema kaudu õnne ja mitte õnnetust.“ Kuningas on oma alamatele nagu isa, kes armastab oma lapsi, ja alamad on kuningale nagu lapsed.“

Sama Açoka, kes oli budda-usuline ja andus sellele kogu oma hingega, jäi ometi vabaks igasugu-

HÄDA VÕIDETULE:
Vaenlased piinavad vallutatud linna kodanikke.

sest usulisest fanatismist, nagu see oli Karl Suurel, kes ristiusu jumala auks laskis tappa Verdeni all 4500 saksilast. Açoka lubas oma riigis igal mehel nii mõelda nagu see pidas paremaks ja igapähele uskuda sellesse jumalasse, kes temale meeldis. Ka sõda peeti tol ajal inimlikumalt. Talupoeg võis kahe võitleva armee vahel rahulikult künda oma põldu — ükski võitlejaist pooltest ei pütnud teda.

*

Kui Mohamedi järeltulija Abu Bekr 7. sajandil saatis oma väed võitma Süüriat ja valmistus pidama tolle aja kohta suurt maailmasõda, andis ta järgmise käskkirja:

„Sõdurid, käsin teid meeles pidada 10 õpetust: Ärge petke kedagi; ärge varastage, ärge kohelge kedagi toorelt, ärge röövige, ärge tapke lapsi ega rauku, ei ka naisi; ärge kiskuge palmidelt maha nende koort, ärge raiuge maha viljapuid; ärge hävitage viljapõlde; ärge tapke kaameleid, lambaid ega härgi rohkem kui see vajaline teie elu ülalpidamiseks. Teie leiate eest üksiklasi — jätke nad rahule, et nad võiksid edasi elada oma töötuse kohaselt.“

On ajalooliselt teada, et fanaatilised muhameedlased pidasid neid töotusi. Igatahes oleksid kristlikud eurooplaste väed 1900. a. hiina sõjakäigul võinud võtta eeskujule neist muhameedlasist.

*

Et keskajal oli seiklejalil palju kuldseid võimalusi rändamiseks, olgugi et teed ja liikumisvahendid olid halvad, seda näitab Harald Hardraadesi, 11. sajandi kuulsa sõjakangelase, elulugu. Ta sai haavata Stiklastadi lahingus Skandinaavias, kus ta vend Olaf kaotas elu ja trooni. Siit põgenes Harald Venemaale, kust siirdus edasi Apuuliasse. Siin ja Bütsantsis saatis ta 10 aasta kestes korda palju kangelastegusid. Ta rahuu vaim ei kannatanud aga paigal olemist. Varsti oli ta juba Sitsiilias, siis Põhja-Aafrikas. Lühikese aja veetis Harald uuesti Venemaal, kus sai vürst Jaroslavi väimeheks. Pärast oma sugulase surma astus Harald Norra troonile. Lõpu oma rahuu elule leidis ta Stamfordi lahingus anglosakside vastu võideldes.

Ta oli kogu tolleaegse Euroopa läbi käinud ja igale poole jätnud endast jälgi, nii lõunasse kui ka põhja, Aafrika kui ka Aasia kallastele.

*

Varajasemal keskajal oli kombeks, et armeega koos käisid ka kaupmehed ja lõbunaised. Isegi ristisõitjatega liikusid ühes terved parved lõbunaisi. Need olid koguni omamoodi ka distsiplineeritud ja isegi teivastega relvastatud. Ajaloolased teavad, et neil olnud oma lippki.

Teise ristisõtta minnes võttis Prantsuse kuningas kaasa oma kergemeelse naise. Sellele eeskujule järgnesid ka aadlikud ja võtsid samuti kaasa oma naised ning nende rohkearvulised teenijaskonnad. Seega oli kristlaste armees suur hulk naisi. Ja ometi mindi sõdima usu eest ja taheti olla kasinad, nagu seda nõudis antud töötus.

Ka Konrad III armees oli palju naisi, kes täitsid

igasuguseid ülesandeid, sinna hulka arvatud ka armastuse vajadused.

Kui Heinrich II ja ta poeg Richard Lõvisüda läksid kolmandale ristisõidule, siis andsid nad käsu, „et keegi ei tohi võtta kaasa naisi peale ühe pesunaise, kes pole kahtlane“. Kuidas seda „kahtlane“ tuleb mõista, see jääb ajaloo saladuseks.

Isegi veel sõjasulaste ajal võtsid paljud sõdurid sõjaretkele kaasa oma naised ja lapsed. Ka vallalised ei kannatanud naiste puudust, sest sõjaväega käis kaasa suur hulk avalikke naisi. Kolmekümneaastasest sõjas näiteks oli ühel 3000 mehest koosneval rügemendil kaasa 2000 naist. Naiste peale ei hakanud sugugi ülemaate võim ja nad tegid, mis ise tahtsid. Mida kauemaks sõda venis, seda suuremaks kasvas naiste hulk. Need naised pidid tegema ära kõik sõdurite koristamis- ja talitustööd ja olema neile armsamaiks. Lisaks kõigele muule pidid nad kannatama sõdurite poolt kõige tooremat kohtlemist ja peksu. Ja lõbunaistel sündivad lapsed, n. n. laagrilapsed, pidid jagama oma emade saatust — neist kasvasid kerjused, vargad ja röövlid, paremal juhul — sõdurid. Kuid iga tolleaegne sõdurgi polnud parem kui röövel või varas.

Päris mugavaks tegid endale sõjapidamise itaallased 15. sajandil. Kuulsad kondotjeerid sõdisid nii, et mõlemad pooled kaotasid. Kuulsas Zagonara lahingus sai surma ainult üksainus mees ja seegi mitte relvade

SÕDA JA ARMASTUS. Palgasõdur lõbutseb lahingu vaheajal armeega kaasas olevate naistega.

läbi, vaid ta kukkus hobuse seljast ja uppus mudasse. Ühes lahingus Molinella juures, mis kestis pool päeva, ei saanud surma ainustki meest. Anghiari lahingus sai surma jällegi ainult üksainus mees.

Machiavelli ütleb oma mälestustes:

„Kunagi varemalt pole võõrale maale sõjaretkele viidud sõdurid olnud nii hädaohutud kui tol ajal. Sõdurid olid raudriietega kaitstud — nii surma vastu kindlustatud — ja andsid alla esimesel võimalusel, sest polnud ju mingit põhjust nende suremiseks. Nagu öeldud, kaitses neid lahingus raudriie ja kui nad enam ei võidelnud, siis alistusid nad“.

Itaallased oskasid seda päris õiget sõjakunsti. Caldanat piiravad Florentiini väeosad kaotasid 200 ratsasõjasulast, kes läksid üle vaenlaste-neapollaste poole, sest neil oli viin otsa lõpnud! Sel kaaluval põhjusel lõpetatigi linna piiramine.

Preisi kuningas Wilhelm I oli kirklik suurte sõdurite koguja. 1713. aastal andis ta välja järgmise käsu sõdurite püüdmise viisi kohta.

„Tema kuninglik majesteed keelab reisijaid teel kinni pidada, nagu see esimese hooga mitmel pool on juhtunud.“

Muide peeti kogu maal päris korralikku jahti kodanike ja talumeeste peale. Neid püüti tänavail, põldudel — isegi kirikus jumalateenistuse ajal nabiti mehi kinni. Kui 1714. a. õpetaja Gottfried Arnold pidas kirikus parajasti jumalateenistust, tungisid sõduripüüdjad ootamatult pühakotta ja viisid kõik noormehed minema. Vaimulik hirmus sellest teost niivõrd, et suri 10 päeva pärast.

Veel 1720. aastal oli harilikuks nähtuseks Saksamaal, et sõduripüüdjad rüüstasid jumalateenistusi. Viimaks vihastus rahvas ja hakkas vastu. Julged mehed löid kokku ja pidasid sõduriküttidega päris korralikke lahinguid.

Raha, kavaluse ja võimuga püüti mehi sõjaväe jaoks ja tehti seda õige sageli ka välispool riigi piire. Karl Julius Weber kuulsa raamatu „Demokriti“ autor, jutustab, et tema vanaonu, kes oli õppinud usuteadust ja elas Nürnbergis, varastati jalutuskäigul. Preisi sõduriküttid tormanud talle ootamatult kallale, visanud ta vankrisse ja viinud Potsdami. Mees oli 6 jalga 3 tolli pikk. Seepärast ta rööviti. Ka vaimulikud, olgu siis katoliiklased või luterlased, ei leidnud armu. Kui aga juhtus olema pikk mees, siis nabiti kinni. Isegi jumalateenistusel viidi õpetajad ära! Rahvas ei kinkinud ka! Kui saadi üksikus kohas kätte mõni preisi ohvitser või sõdur, siis pandi see kindlasti oksa kõlkuma.

Kui lapsed hällis olid suure kasvuga ja neist võis loota pikki mehi, siis seoti neile kaela punane side ja vanemale maksti kätte käsiraha, et lastest pidid saama sõdurid. Friedrich Wilhelm tahtis sel teel soetada endale pikki mehi sõjaväkke, et sokutas kokku pikki naisi ja kaardiväelasi. See aga ei annud mingeid tulemusi. Kuigi vanemad olid pikad, tulid lapsed ikka harilike surelikena.

*

Kuningas nõudis oma rügemendiülemalt, et rügementide meeskonnad pidid alati olema täisarvulised. See-

pärast pidid kompaniiülemad võtma tarvitusele igasugused abinõud nekrutite püüdmiseks. Mõnikord viidi meestest tühjaks terved külad. Kõik mehed nabiti kinni vaatamata kasvule ja vanadusele. Neid, kes ei kõlvanud rivisse, tarvitati n. n. täiendussõduritena igasuguste tööde juure.

Hessen-Kasseli maakrahv Friedrich II, vürst, kes tegi endale ilusaima pealinna kogu Saksamaal, kes oli tuntud kunstarmastajana ja humaanse inimesena, ja kaugeltki mitte keskaegse hirmuvalitsejana — müüs 1775. aastal 12.800 hessenlast Inglismaale koloniaaltöödeks ja sõjapidamiseks. Mõned aastad hiljem saadeti veel järele 4.200 nekrutit. Kuna Hessen-Kasselis tol ajal oli 400.000 elanikku, siis hangeldas vürst maha peaaegu 20-da osa oma kodanikest!

Inglise komissarid tulid Kassellisse ja vaatasid ostetud inimesed üle, nagu nad olid harjunud hindama ameerika neegreid. Iga inimese eest maksid nad 100 taalrit. Ostetud mehed laaditi laevale ja Friedrich Suur võttis nende pealt harilikku veisetolli, enne kui laskis need läbi oma maast. See pole muinasjutt, vaid ajalooline tõde!

Kui müüdnud inimeste omaksed tõstsid kaebust, siis pandi nad vangi ja saadeti sunnitööle. Kui müüdnud keegi põgenes ära ja ta hiljem saadi kätte, siis pidi ta kaks päeva jooksuma läbi lipu — Venemaa õilis leiutus! Kui kadalipu jooksmine ei tapnud, siis surmati jooksik.

Neist meestest — neid oli kokku 19.400 — tuli järgmisel aastal tagasi ainult 11.900. 7.500 meest oli tapnud sõda.

Samal ajal võeti Hessenis vastu seadus, millega kaotati ära piinamine ja osaliselt ka surmanuhtlus!

Valitsejaile tõi see inimestega kaubitsemine kokku suuri varandusi. Kui maakrahv Friedrich II 1785. aastal suri, siis jättis ta maha 56 miljonit taalrit.

*

Ühel ilusal sügispäeval 1906. aastal kohtas keegi kapten Berliini lähedal üht õppuselt tulevat sõdurite rühma. Ta pidas selle kinni ja käskis ühes endaga tulla Köpenicki. Jõudnud sinna, seadis ta valve ümber rae-koja ja läks siis kahe mehe saatel linnapea juure ja nõudis näha linnakassat. Sellest võttis ta endale 4.000 marka — nii palju oli kassas raha — ja saatis siis linnapea vangina Berliini.

Hiljem selgus, et see „kapten“ oli endine sunnitööline, kes endale kuidagi oli muretsenud näruse ohvitserimundri. Sõdurid aga kuulasid teda pimedast peast. Ometi teadsid nad, et sõdureil pole eraisikute üle mingit võimu. Kohtu ees tunnistasid sõdurid, et oleks „kapten“ neilt nõudnud, et nad oleksid torganud läbi linnapea tääkidega, siis oleksid nad seda kohe teinud. Kellelegi neist ei olnud torganud silma, et „kapten“ oli väga näruses mundris, ja kellelgi ei tulnud meele küsida temalt dokumente, kuigi ta käitumine oli väga ebasõjamehelik.

Kogu Euroopa naeris.

Milline aukartus valitses Saksamaal mundri vastu, kui keset rahuaega ohvitseri mundris isik vangistas linnapäid!

Loretto sõjameeste surnuaed Prantsusmaal.

„Reichswehr“ ja punavägi

Kremlist õfjutatava uue Euroopa-sõja hädasoft

Euroopa relvastusühikuid vaadeides kergib alati üles kord loodud ähvardav tondikujutus: Saksa „Reichswehri“ ja kommunistliku punaväe liit. On arusaadav, et kuigi Saksamaa täiel määral püüab lükata ümber niisuguse liidu olemasolu algiduski, ainuüksi sellase relvastusühiku võimalus külvab ärevust Euroopas, eriti muidugi Prantsusmaal, kus ollakse pööraselt õrn seda liiki oletuste kerkides.

Kuigi kõnelused niisugusest liidust aegajalt vaibuvad, tõuseb „liit“ ikka uuesti varjusurmast ja kodukäijana rikub unerahu Prantsusmaal, kes näeb kohutavaid pilte Saksamaa revanšitahtest ja Nõukogude Venemaaga loodud löögirühma laastamisvõimalustest. Et kõnelused „Reichswehri“ salajastest sidemeist punaväega ei vaibuks, selle eest hoolitseb kõigepealt vabariikliku Saksa pahempoolne ajakirjandus, tuues aegajalt teateid selt alalt. Ja kuigi seniajani polegi ehk kindlaid käegakatsutavaid andmeid niisuguse sõjaliidu olemasolu kohta, arvestatakse seda kui võimalikku.

Seda huvitavam on lugeda Prantsuse kindralstaabi ametlikus päevalehes „France Militaire“'is saksa reserv-kindrallleitnandi von der Lippe sulest ilmunud kirjutust „Kaasvõitlejaile prantsuse armees“. Kindrallleitnant Lippe, kes maailmasõjas ja revolutsiooni ajal oli 31. diviisi juht ja lõpuks „Reichswehri“ juhtis 3. diviisi, kirjeldab maailma ähvardavat enamuse ja uue maailmasõja hädasohtu, koputades sealjuures prantsuse sõjaväe ohvitserkonna südamele. Kirju-

tus iseendast on küllaltki huvitav, mispärast ta siinkohal toome ära täieliselt:

„Mu härrad kaasvõitlejad prantsuse armeest!

Kuna mul vahenditult pärast maailmasõja lõppu tuli minu käsutuse all oleva divisjoniga Berliini marsida ja enamlikku revolutsiooni Saksamaal maha suruda, siis usun enamlust küllalt lähedalt näinud olevat, et kujundada endale otsust tema suhtes.

Kremlitegevus jaguneb viide erirühmitusse:

1. Aasia turgude hävitamine poliitiliste rahutuste tekitamise teel pärismaalaste seas. Tagajärgedeks on, et Euroopa liigselt asustatud tööstusriikide tööpuudus suureneb ning rahvad tehakse vastuvõtlikuks enamluse idudele.

2. Ühel ajal selle kaudse tegevusega tungib Moskva Euroopa tööstusriikidele ja Ameerika Ühendriikidele otsekohe kallale oma dumpinguga. Hästi teades, et tihti võimalik on võrdlemisi väikeste kaubahulkadega hindu turgudel niivõrd alla suruda, et niihästi euroopa kui ka ameerika tööstuse kasud kaovad, arvestab Kreml seda, et tal õnnestub veelgi süvendada majanduslikke raskusi ja tööpuudust tööstusriikides.

3. Samuti tegutseb Moskva selles suunas, et Euroopas puhuda liikvele uut sõda, mille lõpptulemusena Kreml loodab enamluse võitu kõigis sõdivais mais, alul võidetuis ja siis ka võitjais.

Versailles' leping on Saksamaa paisanud enamliku Venemaa käte vahele. Saksa rahvas näeb end kait-

setuna naabrite vahel, kes hambuni on relvastatud. Seepärast tunneb ta oma rahvuslikku au haavatuna. Poola koridor lõhestab Saksamaa, saksa rahvas on mitmeks ajaks koormatud võimatute maksudega. Kõik isamaalased peavad Saksamaa olukorda väljapannatamatuks.

Seepärast on Moskval õnnestunud enda poole võita just saksa natsionaliste, maalides neile silme ette Venemaaga käsikäes teostatava vabanemissõja võimalusi, kusjuures Venemaa „päras võitu“ raputaks endalt enamluse.

4. Samal ajal valmistub Venemaa sõjaks relvade jõul. Nõukogude Venes pole vabrikut, mis ei valaks kahureid või valmistaks granaate, mis ei produtseeriks lennukeid või mürkgaase. Kreml arvestab seda, et kui Moskva tungib Poolale kallale, siis Saksamaa ei suuda jääda passiivseks, et siis Prantsusmaa omakord seguneb asjasse ja et sel moel Euroopas lööb lõõmama uus suursõda, millest Moskva loodab enamluse lõppvõitu.

5. Lõpuks saadab Moskva kõikjale oma agente, et kõikides riikides uuristada sõja- ja mereväe, politseija teiste valitsusasutuste aluseid, et moodustada rügementides ning büroodes salajasi kommunistlikke rakukesi, et külvata ärevust rahva sekka ning sel moel otseteed valmistada ette enamlikku revolutsiooni.

See kõik on „uus sõda“, mida Kreml peab meie vastu, sõda, milles kasutatakse sootuks uusi abinõusid, mis meile on võõramad kui kord raudrüütleile olid esimesed kahurid.

Turge tarvitab industrialiseeritud ning liigselt asustatud maa selleks, et ta elanikkond ei sureks nälga. Seni, kuni polnud olemas industrialiseeritud ning liigselt asustatud maid, polnud turgude hävitamine ka sugugi sõjaliseks abinõuks. Nüüd aga turgude hävitamine on niisama vaenuline teguviis kui kallaletung relvade jõul. Ta toob rahvale suuremaid kahjusid kui sõjaline pealetung piirilt, kuigi see oleks seotud külade ja linnade mahapõletamisega.

Varemalt, kui mõni rahvas teisele relvastatult kallale tungis, olid eelväed need, mis suure sõjaväe ees kõigepealt kerkisid silmapiirile. Niisugune pealetung oli siis vahenditult nähtav.

Otse vastupidiselt toimivad punased võimumehed. Rahvaga, kellele nad tahavad kallale tungida, sõlmivad nad rahu- ja sõpruslepingu. Ja seda mugavamalt nad saavad saata sinna maale oma agente, kes rahvast enamliku propaganda abil uuristavad, kodusõda õhutavad ning maad enamluse rüppe vajumiseks peavad küpseks tegema. Niisugune pealetung on palju salajasem kui relvastatud kallaletung. Kuid ta pole seepärast tagajärjetum.

Kui enamlus on juba suutnud Moskvast õhutatud rahutuste varal Aasias sadu miljoneid inimesi kõrvaldada maailmaturgudelt (mille tagajärjeks on kole tööpuudus liigselt asustatud tööstusriikides), kui punastel võimumeestel õnnestus oma agente saata kõikidesse Euroopa maadesse, et seal valmistada ette enamlikku revolutsiooni, siis on juba poolteed võidetud see

Prantsuse sõjavägi.

Saksa sõjavägi manöövritel.

pealetungisõda, mida Kreml peab tsiviliseeritud rahvaste vastu.

Ükski meist pole seni õieti taibanud, et Kreml meile kallale tungib, ja seetõttu pole me ka teinud tõsist katset endi kaitsmiseks. Puudub vaid veel, et Moskvat õnnestuks lavastada Euroopas suurriikide vahel uut sõda, mis kõikides sõdivates riikides lõppeks hoolikalt ettevalmistatud enamliku revolutsiooniga, ja punaseil võimumeestel oleks võit kogu rindel.

Mu härrad prantsuse kaasvõitlejad! Enne maailmasõda ma juhtisin üht preisi kahurväe-rügementi, mis ei seisnud kaugel vene piirist. Keiserliku Vene ohvitserid olid meie sõbrad. Me olime üheskoos võidelnud paljudes sõdades. Meie vene sõprade seas olid paljud harukordsete annetega ning suure vahvusega. Kuid me sõdisime üksteise vastu, ja see sõda lõppis enamluse võidukäiguga Venemaal, kuna meie, sakslased, veel kord enamliku kuristiku servalt pääsime...

Kui meie saksa ja prantsuse seltsimehed veel tänapäeval pole õppinud, et on hädavajaline unustada minevik meid ähvardava hädaohu ees ning sirutada üksteisele käed, kui me laseme end meelitada veel kord võitlemisele üksteise vastu, siis katame oma kehadega enamluse võiduteed.

Võtke vastu, sõbrad prantsuse sõjaväest, mu suurima lugupidamise avaldus.

See on esimene kord, millal „France Militaire“i veergudel saab sõna saksa kindralleitnant. Juba see sündmus iseenesest on märkimisväärne. Kuid „France Militaire“ ei avalda saksa kindrali kirjutust märkuseta.

Kirjutuse juures avaldatud eelsõnas toimetuse toonitab kõigepealt, et kuna lehe veergudel parajasti ilmus kindral de Cugnaci artikkel enamluse üle, siis paistab toimetusele huvitavana lasta ilmuda ka saksa reservkindrali Lippe kiri. Kuid lisab juure:

„Aga me rõhutame siinjuures, et meie selle avaldamisele sugugi ei taha anda seda iseloomu, mida kindral Lippe oma kirjal tahab näha. Me ei too teda üleskutsena prantsuse sõjaväe ohvitseridele. Me võtame teda, vastuoksa, nagu üleskutset ohvitseridele saksa sõjaväest, mis Saksamaal saksa-enamlikku koostööd inspireerib.

Ohvitserid „Reichswehrist“, mis moodustab Saksamaa tugevaima poliitilise teguri, jõudku oma endise kaasvõitleja põhjendusi lugedes arusaamisele, et nad Nõukogude vabariigile tugeses teevad omaenda riigi vastu suure vea, olgu sealjuures missugused tahes need revanši lootused, mis neile ette maalitakse. Õpigu nad oma vana sõbra kirjutusest, et on olemas elemente, milliseid keegi ei tohi võtta endale liitlasiks, ükskõik millised oleksid nende poolt tehtud pakkumised.

Siis saavad aru ka teie prantsuse kaasvõitlejad.

Nii-siis ka siin Prantsuse kindralstaabi leht ei jäta mainimata „Reichswehri“ ja punaväe vahelist ühendust. Leht viisakalt juhib Lippe kirjutuse suuna tagasi „Reichswehri“ poole selles mõttes, et „Reichswehr“ annaks tõenduse oma sõltumatusest punaväe suhtes. Siis alles „saavad aru ka prantsuse kaasvõitlejad“. Siis vast võiakse leida ühine keel Prantsuse sõjaväe ja „Reichswehri“ vahel enamlikule hädaohule vastuastumiseks.

Tegelasi äsjalõppenud instruktorite kursustel

Lektoorium

Kol. BALDER.
Kursuste ülemfilosoof ning Kadrina murde lektor. Erialaks — ilulugemised taktikast.

Kol. MAIDE.
Praktiline kungaste, orgude, võsastike ja muude positsioonide vallutamise eriteadlane.

Relvatehnik MIRT.
Kirpude eriteadlane. Igapäevaseks tööks — rahu alalhoidmine arsenaaliga ja korralike relvade praakimine.

Auditoorium

Leitn. KASE.
Tartu poolt kandist, aga enamiku tutvusi hoiab Nõmmel. Aerutab edukalt kaitseliidus, ruuderklubis ning ülikooli börsil.

Kapten LIND.
Armastab teaduslikke diskussioone kol. Balderiga ja muid seiklusi Harjumaa malevas.

Lipnik RAIG.
Raskete kuulipildujate käitisvanem Võru malevas.

N.-ltn. MADISSON.

Õilis rüütel Läänemaalt. Omab strateegilise seisundi maailmas ja oskab diplomaatselt rääkida.

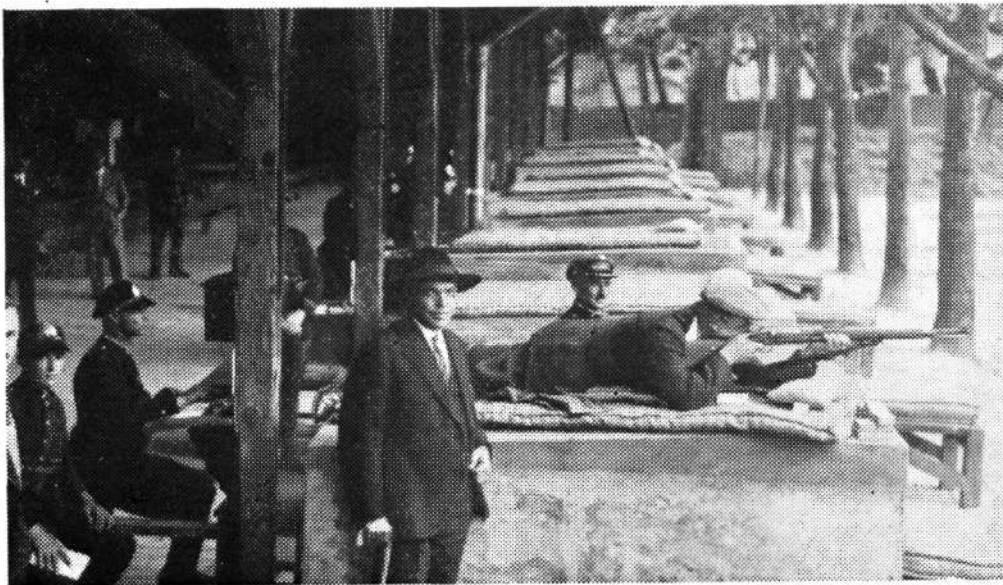
N.-ltn. TSAHKNA.

On kodus lõunas ja põhjas, idas ja läänes. Hüpnotiseerib teisi ja vaidleb iseenesega edukalt.

Lipnik SOODEN.

Virumaa sinisilmade Apollo, sõprade Cicero ja ülemuse truu karjane oma koguduses.

Kol. Siir laseb Luovis esimese paugu pärast võistluste avamist. Kõrval seisab meeskonna juht kol. Sternberg.

Naised Lvovi laskeväljal

Vibupüssilaskjad naised Lvovi laskevõistlustel.

Kuid naised ei lase siin mitte ainult vibu, vaid ka ligi 8 kg. kaaluvat stützerit.

NOORSUGU LIPPUDE ALL

KOGU MAAILMAS KASUTATAKSE SÕJALISE KASVATUSE HÜVESID

Noorsoo kasvatuse probleem on alati olnud üks raskemaist ja vaated sel alal on ka alati läinud lahku. Noorsoo kasvatamine ja õpetus on kogu rahvuse tuleviku kujundamine seni, kuni see tulevik veel on kujundatav. Seepärast on ka peaaegu kõikides nüüdisaja riikides tulnud arusaamisele, et noorsoo kasvatamine ja arendamine rahvuslikus vaimus on iga riigi otsene kohus. Valides kasvatuse moodust on paljudes riikides jäädud peatuma just sõjalise kasvatuse juure, kuna see kõige paremini võimaldab noortes arendada distsipliinitunnet, õhutada rahvuslikkust ning lisaks sellele valmistada kasvavat noorsugu ette hüüdsõna all: Ole valmis kodumaa kaitsmiseks!

Isegi Ameerika Ühendriigid, olles õieti täiesti kindlustatud vaenuliste pealetungide vastu, oskavad väärikselt hinnata noorsoo õpetuse kõrget kasvatuslikku ning praktilist väärtust. Seal eriti tugevalt mõjuvad kaasa maailmasõja kogemused. Tol ajal kõige suuremaid raskusi tugeva rahvaväe moodustamisel sünnitas just juhtide probleem, põhjalikult ettevalmistatud ohvitseride ja allohvitseride kaadri puudumine. Nüüd ei tööta selle probleemi lahendamisel mitte ükski kuulsad West Pointi ja Annapolisi kadetiakadeemiad, mis juba 150 aasta eest lasid välja ohvitseri maa- ja mereväe jaoks, vaid iga gümnaasiumi ning iga ülikooli juures asuvad reservohvitseride õpperühmad (Reserve Officers Training Corps). Osavõtt nendest õppustest on kohustuslik. Ükski haritud kihtidest põlvnev noor ameeriklane ei või arvestada katsete kordaminekut või hiljem teenistuskoha leidmist riigi või liidu ametasutustes, kui tal puuduvad vajalised sõjalised teadmised. Õpilased ning üliõpilased valmistatakse põhjalike õppuste varal ette selleks otstarbeks õppeasutuste juure komandeeritud aktiivohvitseride poolt, kuna sõjavägi annab oma poolt relvad ning varustuse, isegi kahurid ja lennukid. Ka rahva- ja keskkoolides on sõjalised õppused, kuigi mitte sunduslikud. Noored inimesed, kes seal on saanud sõjalise eelhariduse, võivad end hiljem erilistes sõjalistes treeninglaagrites (Citizens Military Training Camps) täiendada ning saavutada kõrgemaid reservväe aukraade. Ja Ameerikal on tulevikus vägagi häid juhte külluses. Viimasel ajal isegi noored neiud pühenduvad hoolega laske- ja laagriharjutustele, kuid vaevalt sel on mingit praktilist väärtust.

Umbes samasugused on lood Inglismaal. Siingi on võrdlemisi nõrk palgaline alatine sõjavägi, mis al-

les sõja korral arendatakse rahvaväeks. Seepärast ka sõjaväelisest küljest Inglismaa on huvitatud oma noorsoo vastavast kasvatusest. Kuid Inglismaal puudub riiklik sundus. Osavõtt noorte sõjalistest harjutustest on vabatahtlik. Et siiski kõikidest rahvakihtidest väga suur arv noori vastavaist sõjalistest õppustest võtab osa, see asjolu kõneleb selget keelt rahva tublidusest. Pealegi harrastavad mitmesugused noorsoo organisatsioonid, isegi vaimulikud, sõjalist kasvatust oma liikmete keskel, kusjuures sõja- ja merevägi neile muretsesvad küllaldaselt määralt tarvilisi juhte ning varustust.

Prantsusmaal tegutsetakse sel alal võib-olla kõige põhjalikumalt. Siin sõna tõsisel mõttes terve rahvas on rakendatud riigikaitse tööle, igaühele on nähtud ette ta osa. Ja sõjaline kasvatus algab õieti juba päris lapsepõlves. Algkooli õpilane teeb algust marsimise õppimisega ning astastmelt kooliredelil kaugeemale jõudes süveneb ka sõjaline õppetöö, lõppedes laske katsetega, õieti eksamitega. Tubli kodukaitsjana noormees lahku õppeasutusest.

Kolmes Euroopa riigis teevad poliitilised organisatsioonid katset määrata ära rahva tuvikku noorsoo juhtimise abil. Need riigid on Itaalia, Saksamaa ja Nõukogude Vene.

Saksamaal pole riik veel arendanud mingit aktiivteeti, et tõmmata saksa noorsugu poliitiliselt täiel määralt riiklikule alusele. Seetõttu noorsugu ongi jäänud poliitiliste rühmituste mängukanniks, kes siis ka seda kergesti mõjutatavat materjaali on agarad kasutama puht-parteilisteks otstarveteks. Esmajoones aga võitlevad saksa noorsoo pärast kaks äärmust: ühel

Lodix parim
kinga kreem

Valmistaja: A.-S. Sidol-Company, Tallinn.

Victor ja Bruno MUSSOLINI, „Duce“ kaks poega (laua taga), jagavad tunnistusi noorfašistidele.

pool rahvusotsialistide „pruunsärgid“ ja teisel pool nende verivaenlased — kommunistid.

Kuigi ka need parteid oma noorsoo-organisatsioonidele annavad sõjalise ilme, see siiski on eitatavaks nähtuseks, kuna ta on kaugel tõelise rahvuslikkuse ja riigikaitse pinnalt.

Venemaal määrab noorsoo saatuse algusest peale kõikvõimas partei, püüdes nooruslikus kergesti süttivas materjaalis õhutada edasi eeskätt oma kommunistlike ideid. Kuid teisest küljest partei tahab igas noormehes juba sünnimisest saadik näha punaväelast. Seetõttu siin sõjaline kasvatus õieti on arendatud äärmuseni. Kõik koolid, kõik noorsoo-organisatsioonid pühenduvad selleks otstarbeks kohale komandeeritud punaväe ohvitseride juhtimisel sõjalisele õppusele. Ja partei on uhke sellele, et ta eriti noorsoos on osanud kasvatada endale suure võimu, pealegi relvastatud ning hästi väljaõpetatud sõjalise jõu. Et siingi tütarlapsed ja neiu ei taha jääda maha teisest sugupoolest, on täiesti arusaadav, ja laskerajal püssipaugutav neiu Venemaal on igatahes tavalisemaks nähtuseks kui rahulikult kolde ees askeldav perenaine.

Kõige hoolikamat valvet oma noorsoo üle peab aga kahtlemata fašistlik Itaalia, kasvatades oma noorsugu kuigi partei teenistusse, siis ikkagi kiiduväärsete eesmärkide all: täieline sõnakuulmine, kõva distsipliin, isamaaline kohusetunne. Neid arendatakse Itaalia noorsoos ning neid vóorusi õpetatakse seadma üle kõige.

Noorsoo pärast käib Itaalias praegu kibe võitlus kiriku ja fašismi vahel. Mussolini teatavasti keelas ära katoliikliku noorsoo-organisatsiooni *Azzione Cattolica*, süüdistades pealegi juhte poliitilistes ten-

dentsides ja fašismivaenulises. Tähendatud katoliiklikus organisatsioonis polnud vähem kui 800.000 noort, keda kasvatati katoliiklikule kirikule omases vaimus.

Sellele seab fašism vastu oma Balilla-organisatsiooni, millesse on koondunud umbes 1.800.000 noort. Balilla (ühe Genua mineviku noorkangelase nime järgi) on sõjaline, sportlik ja kasvatuslik organisatsioon kõige nooremaile fašismi jüngleile. Ja selle organisatsiooni juhtimiseks Itaalia haridusministeeriumis on riiklik alamsekretäri koht.

Balillasse koonduvad kõige nooremad, alates 8. aastast, et hiljem 14-aastaselt minna üle fašistlikku „avanguardiasse“, mida treeneerivad armeeohvitserid sõjalises vaimus. Muide, Balillasse kuulub ka umbes 700.000 tütarlast. Noortele õpetatakse puhtust, korralikkust, truudust, endaohverdumist ning õhutatakse neis rahvuslikku vaimu kooskõlas fašismi põhilausetega. Õppetöös üheks mõjuvaimaks abinõuks on film. Peaaegu igal suuremal rühmitusel on oma kino ja riiklik tsentraal valmistab vastavaid filme.

Balilla on itaalia noorsoole suureks keskuseks. Ta külgetõmbevõimet suurendab veel asjaolu, et ta omab vormi, korraldab lippude all paraade, spordivõistlusi, sõjalisi harjutusi. Ja „avanguardiasse“ üleminev noor on juba küllalt küps selleks, et talle püss kätte anda ning teda juhtida sõjaasjanduse peensustesse. Siin pole siis enam tegemist naljaga: järjekindel tugev harjutamine, laagrielu igasuguse ilmastikuga, laskmine ja vehklemine kujundavad noorest visa ning teadliku võitleja, kelle rahvuslikkuses pole kahtlust ja kelle peale riik julgesti võib rajada oma tuleviku.

Väljakohtud veerandsajandi eest

1905. aasta sündmuste esimene järelkaja

Käesoleva sajandi alul Venemaal üleelatud tormiste aastate üle on seni seal otsustatud ainult nii, kuidas pääsis võim riigi tüürile. Puht-marksistlik vaatepunkt tõendab, et 1905. aasta sündmused olid tingitud sotsialistliku võidukäigu arengust, kus välised põhjused olid tähtsusetu. Mis on tulnud, on pidanud tulema, vaatamata õnnetule Vene-Jaapani sõjale. Nii-siis õige fatalistlik saatuse kultus. Ja sellele seisukohale vastavalt peetakse ka seal veel praegu mainitud aasta rahutusi esimeseks jõudude paraadiks, kus revolutsionääride juhid võisid vaadelda, kui palju on neil õieti pooldajaid. Et aga see „paraad“ oma ajal nõudis asjata ohvriks palju inimesi, mis on lubamatu puhtinimlikust seisukohast, selle üle enam ei valata pisaraid. Kes kord läinud avameelselt tulle ja ohverdanud end, on unustatud.

Sellele seisukohale aga astub vastu liberaal-ajalooline mõtteviis, mis peab 1905. aasta sündmuse õnnetu Vene-Jaapani sõja otseseks tagajärjeks. Sõja õnnestumisel oleks Venemaa edukäik olnud hoopis teine, küll pikaldasem, aga selle eest ka püsivam, vapustusteta ja ohvriteta. Kuigi Venemaal on rohkesti purustavat ainet ka vene rahva endagi hinges, oleks selle jõud välispõhjusteta siiski osutunud liig väikeseks. Kuna aga õnnetu sõja tagajärjel rahvahulgad on kaotanud riigivõimu vastu pieteedi ja lugupidamise, on nad kerged uskuma igasuguseid muid väiteid ja tõendusid. Nii olidki revolutsionäärid kärmed kasutama ära seiskorda ja siit on seletatav nende edu, mis muidu poleks neile kunagi langenud sülle. Vaatekoht, mis püüaks siduda kaugemat minevikku ja kaugemat tulevikku, mis asuks nende vahel ja suudaks aru saada sündmuste järjekindlusest, on alles läbi löömata, ja teadmata ongi, mil viisil ja kunas see üldse sünnib.

Võtaks keegi vaevaks näit. Venemaa rahvaste arvu ja temas maad leidnud rahutusi võrrelda Balkani omadega, siis osutuksid need protsentuaalselt väikeseks. Ei saa ju unustada, et suure riigi ajaloolise ratta ringkäik on ikkagi võimas ja suureviisiline. See võib vahest ka nagiseda ja anda võnkeid, kuid see pole veel igakord otsustav. Kuigi Venemaal juba 18. sajandil oli riigipöördeid, ei saa neid pidada nende kordamineku tõttu sõjariistus jõudude vastuhakkamiseks. Ka dekabristide mäss, mis oli küll otsekohe sõjaväeline, pole kaugeltki praeguse proletaarse revolutsiooni eelkäija. Nii võiks kindlasti ütelda, et tänapäeval hauast ülestõusnud dekabristid tõendaksid kindlasti, et nad säärasena Venemaa saatust pole millalgi endale ette kujutanud. Nii oli 1905. a. esimene, mil sõjavägi, õieti selle üksikud osad, läksid kaasa, kuigi nähtavate tagajärgedeta.

Vähe on Venemaa mässuliikumise uurimisel tänini pöördud tähelepanu selle psühholoogilisele momendile, kuigi sel seal on väga tähtis ja suur osa, sest siit al-

les tuleb nähtavale see ürgjõud, mis kauema aja jooksul on kogunenud masside alateadvusse ja leiab väljapääsu iseäraliste tõugete abil. Metsikused ja looduslikud kired surutakse ju inimeses maha kasvatus ja ühiskondliku korra kaudu, kuid nad võivad saada suureks jõuks, kui neil on käepärast paras ärritus ja sinna juure seltsib veel isegi metsikuse arendamise kultiveerimine. Venemaa kasvamine ja laienemine impeeriumi ajal oli loonud Venemaa elanikesse inim põlvete jooksul otsekui iseäralise võitmatuse ideoloogia, mis uskus kindlasti, nagu ei võiks Venemaa millalgi minna vastu sõjalistele kaotustele. Ja selles teadmises seisis ka suur osa vene rahva üleolekutunnet, nende rahvuslikku uhkust. Kõik asjaolud juba tõendasid selle poolt, et Venemaal Euroopas ja maailmas on täita iseäraline suur missioon slaavi maailmas, kus tulevikus on tundmatud rahvuslikud õnnetused ja isegi alandused. Ja nüüd korraga suur kaotus Vene-Jaapani sõjas! Missugune uhke hing lepib sellega? Ja siit oli vaja teha järeldus, kelle süü läbi asjad nii kaugele on läinud. Ja esimene asi on valitsuse süüdistamine. Siit algavadki mässud ja vastuhakkamised.

Käremeelsemad ollused ei lootnud kokkuastuvast riigivolikogust midagi head, nad boikoteerisid isegi selle valimisi ja mõnitasid teda igal viisil. Ka see asjaolu, et riigivolikogu oli astunud ise revolutsioonilisele teele, ei rahuldanud mässumehi. Riigivolikogu kokkutuleku ajal näis rahutuste laine pisut hääbuvat, kuid see paistis nii ainult väliselt. Suureviisiline rahutute olluste avastamise protsess käis endiselt lajema seltskonna eest varjatuna. Hiljem aga kerkis see veepinnale. Ja vaevalt paar nädalat enne riigivolikogu laialisaatmist laskis üks madrus vintpüssist 28. juunil keskpäeva ajal maha Sevastopolis oma aias jalutava Musta mere laevastiku juhataja admiral Tšuhnini. Kuigi tapmise põhjus revolutsionääride poolt jäi avaldamata, aimati siiski, et verine tegu on võetud kättemaksuks ette Tšuhnini eesistumisel meresõjakohtus Musta mere laevastiku mässujuhi leitnant Schmidt surmamõistmise eest. Loomulik, et toleaeagsed mässujuhid jätsid meelega avaldamata atentaadi motiivid, sest nende lipukirjas seisis ju surmanuhtluste vastu võitlemine, seega inimelu kalliks pidamine.

Et riigiduumast seega polnud loota kaasabi maa rahustamisel, avaldati ka 9. juulil ta laialisaatmise käskkiri. Viimases tehti riigiduumale kibedaid etteheiteid, et see olevat tunginud kallale põhiseadusele ja pöörnud otsekohe üleskutsega rahva poole, missugused teod suurendanud rahutusi.

Riigiduumalaialisaatmine oli aga õieti signaaliks uutele ja veel suuremale rahutustele. Kuigi kuulsas Viiburi üleskutses piirduti vaid sellega, et kästi valitsusele mitte anda nekruteid ega maksta makse, oli see

õieti pineva seisukorra juures tulle uue õli valamine. Liikumise hoog luges üleskutse ridade vahelt ise seda, mis seal sõnadega ütlemata jäetud, ja tõlgitses seda oma viisil ning hoopis laiemalt kui see mõeldud. Ja peagi oli veeremas suurem streikide ja vastuhakkamiste laine. Juba 17. juulil hakkas mässama Soome linna kindluse miinirood Helsingis, mis sumbutati kindluse tule alla võtmisega kolme suurema lahinglaeva poolt (nende seas ka Muhu väinas puhkav soomuslaev „Slava“). Ja 19. juulil algasid rahutused Kroonlinnas, kus Konstantini nimeline fort võttis omapead ette valitsusele truuks jäänud fortide tulistamise. Need rahutused ei saanud veel lõppeda, kui säde oli karanud üle isegi meie rannikule: 20. juulil tekkis vastuhakkamine Papiniidu lahes viibival õppelaeval „Pamjat Asoval“, mis lõppis 9 mereväe ohvitseri ja ligi poolesaja madruse hukkamisega. „Pamjat Asoval“ tekkinud vastuhakkamist võeti Tallinnas õige tõsiselt ja reidile jõudmisel olid rannale vastu tõmmatud siin asuvad jallavägede polgud.

Näis, nagu oleks kõiki neid Soome lahe kindlustel ja mereväes tekkinud vastuhakkamisi juhitud ühest keskkohast, kus pidi olema liikmeks „Pamjat Asoval“ tekkinud mässu organiseerija üliõpilane Arsenij Koptüch. Selleaegsete tegelastega on aga koos kadunud selle keskkoha avastamise võimalused. Kuigi veel hiljuti avalikult tõendati*), et Koptüch kutsuti Tallinna otsekohe Mustalt merelt, siis pole see tõenäoline. Üheaegne suurem vastuhakkamine Kroonlinnas, Helsingis ja Tallinnas ei võinud sündida sellekohase keskkohata, vähemalt omavahelise sidemeta.

Mida kaugemale, seda jultunumaks lähevad kallalekippumised valitsusele. Nii tungiti 12. aug. kell 3 p. l. Peterburis Apteegi saarel kallale tolleaegsele peaministrile P. A. Stolõpinile enesele, kus tugevajõulise pommiplahvatuse kaudu tapeti kohapeal 25 isikut ja haavati niisama palju. Ja järgmise päeva õhtul tapeti Peterhofi vaksalis ühe naisterahva poolt 1905. a. Moskva rahustaja ihukaitseväge Semjonovi polgu komandör kindral Miin. Samal ajal Moskvast oli leitud suurtel läbiotsimistel erakortereisse peidetuna säärasel suurel hulgal sõjariistu ja laskemoona, mis avastas veel suurema vastuhakkamise plaani kui seda oli 1905. a. detsembri vastuhakkamine. Õieti arvrurikkaks läksid aga kallalekippumised tsaari politsei kõrgemaile ja alamaile ametnikele. Seisukord oli valitsusel seda täbaram, et kõik see oli nagu pilkeks ja mõnituseks riigiduuma laialisaatmise manifestis avaldatud pühalikule üleskutsele riigialamaile ühinema kodumaa ülesehitamisel ja uuestisündimisel riigipeaga kui lastel oma isaga. Kõik need revolutsionääride kallalekippumised olid sedavõrd jultunud, et nende peale vastuse võlgu jätmise oli võimatu. Ajakirjandus ja vene intelligents aga olid naiivses arvamises, et Venemaa revolutsioon, kui see peaks puhkema täies ulatuses, loob Venemaa ajaloosse, pärast häbistavat lüüasaamist Kauges Idas, niisama hiilgavaid lehekülgi nagu kord Prantsusmaal.

*) V. „Päevaleht“ nr. 224 — 19. VIII 1931. a.

Riigi äärmaadel oli juba 1905. a. lõpul maksma pandud sõjaseadus. Nüüd laiendati seda riigivolikogu laialilaskmisele järgnevail päevil ka riigi lõunapoolsetes osades. Ja Venemaa kaart ikka enam ja enam katub valjema valvekorra ja sõjaseaduse alla pandud maaaladega. Peterburis oli see sündinud otsekohe riigiduuma laialisaatmisega, järgmistel päevadel aga Kroonlinnas, Sveaborgis j. m. Jäi veel üle tarvitusele võtta revolutsionääride vastu äärmine valjus ja astuda viimne samm.

Juba 1905. a. lõpul levisid kuulujutud, et valitsusel olevat kavatsus karistussalku asendada eriliste kiirkohutega ja maksma panna väljakohtud. Kuigi kuulujutt oli tõenäoline, jäi ta siiski teostamata. Sündmused olid arenenud niivõrd kiiresti, et väljapääs leiti ainult karistussalkade väljasaatmises. Viimaseile olid antud erilised instruksioonid, mis pole veel tänini kuski leidnud avaldamist ja jäävadki igavesti kaetuks. Kuid karistussalkade volituste sisu, eriti mahalaskmisteks, mida meie maal üksi kindral Orlovi käsutuses seisvate ulaanide kaudu toimiti üle paari saja juhtumi, oligi mõeldud jätta saladusse, sest nende avalikuks tulek oleks instruksioonide andjaid endid teinud uute kallalekippumiste märklauaks.

Nüüd tuli aga kusagilt kaugemalt kohale väesalk, tegi mooramaa-mehe viisi oma töö ja kadus maalt pärast vajadust kogu enda peale võetud talitamise süüga karistatute ees ja käsutäitmise vabandusega ülemuse ees. Väljakohtute asutamine ei võinud aga üleriiklikult sündida muidu kui sellekohase avalikult väljakuulutatud seaduse läbi, kus enam midagi ei saanud varjata ja kus tuli valitsusel näidata terve üleskerkiva laine ees oma varjamatut nägu.

Vene riigi nõukogus toodi väljakohtute projekt ette juba 1906. a. talvel, kuid siin leidis ta eest tugeva opositsiooni. Nimelt tõendati, et revolutsiooniline vägi-vald ei leia rahulike elanike keskel niikuinii poolehoidu ja kui tuleb ette rahutusi ja vägivalda, siis tuleb valjust tarvitada seal, mitte mujal. Sõjaseaduste kaudu on niikuinii suured võimupiirid antud valitsusele, kellele polegi enam vaja uusi erakorset seadusi. Ja kui nüüd astuda ette väljakohtutega, siis kaotab selle all riigi kõrgema võimu autoriteet, kust ometi vabandused manifesti näol välja kuulutatud. Ka oli toodud surmanuhtluse ärakaotamise küsimus nii tervasti päevakorra, et see isegi oli ära hirmutanud tema veel väheselt järele jäänud pooldajad. Kõige selle tagajärjel jäigi väljakohtute asutamise projekt tookord unustusse ega kerkinud enam üles Witte kabineti tegevuse jooksul.

Kangekäelise Stolõpini poolt toodi ette väljakohtute projekt uuesti. Ja 23. aug. 1906. a. ilmuski seaduste ja val. korralduste kogus nr. 1361 all väljakohtute asutamise seadus ministrite nõukogu määrusena põhiseaduse § 87 põhjal.

Selle määruse järgi anti sõja- ja valjema valvekorra piirkondades kindralkubernerele õigus väljakohtute alla anda isikuid, kellede süüteod olid niivõrd selged, et nad ei nõudnud enam eeluurimist, kusjuures kohtualuste kohta tarvitati sõjaseisukorra kohta an-

tud seadusi. Väljakohtud ise asutati kindralkuberneride või nende õigusi kandvate isikute nõudmisel garnisoni ülemate poolt ühe eesistuja ja nelja riviohvitseri koosseisus, kusjuures väljakohtu asutamise käsk pidi järgnema ühe ööpäeva jooksul pärast süüteo toimepanemist ja sisaldama endas kaebaluse nime ja ta süüteo. Kohus astus kokku ajaviimatult ja pidi asja arutamise viima lõpule kahe ööpäeva jooksul. Asja arutamine ise sündis kinniste uste taga sõjakohtupidamise seaduse V osa III peat. IV jaotuse põhjal. Ajaviimatult astus jõusse ka otsus ja viidi täide sama garnisoni või väeosa ülema poolt, kes väljakohtu kokku kutsunud. Garnisoni või väeosa ülem võis edasi anda oma volitusi tarviduse korral ka teistele väeülemaile. Maaväe väljakohtute määruse kõrval anti samasugune ka mereväele.

Vastavalt väljakohtute määrusele hakkasid seda nüüd täiendama kindral-kubernerid oma määrustega nende süütegude suhtes, millede kohta taheti väljakohtuid tarvitada. Nii anti tolleaegse Eestimaa kindral-kubeneri Sarantšovi poolt 2. sept. samal aastal väljakohtute asutamise täiendamise määrus, kus neile alluvaks tunnistati kuriteod, mis seaduste kogu II kõite § 23 lisas ette nähtud (mäss riigi kõrgema võimu vastu ja riigi äraandmine, süütamine või meelega sõjavarustuse ja sõjaabinõude hävitamine, veevärgi, sildade, teede, kaevude ja muude nende abinõude meelega rikkumine, mis määratud liikumiseks või veega varustamiseks, telegraafi, telefoni, raudtee j. m. sideabinõude rikkumine, sõjaväe karaulidele kallalekippumine, tunnimete tapmine ja sõjaväele ja politseile vastuhakkamine). Sellele lisas kindr.-kub. Sarantšov oma poolt juure täienduse, kus pani erilist rõhku tegelikule vastuhakkamisele sõjaväele või ülemusele nende ametkohuste täitmisel või ametkohuste täitmise eest, kui nendele tegudele järgnesid surmamised, tapmiskatsed, vigastused ja haavamised. Väljakohtute alla kuuluvaiks tunnistati ka sõjariistus kallalekippumised röövimise või riisumise otstarbel, kuna sääraseid tegusid oli mõisate rüüstamisel varemalt ette tulnud. Samasuguseid seletusi järgnes peale Läänemere maade ka teiste kindralkuberneride poolt.

Nagu 1905. a. lõpul väljakuulutatud sõjaseaduse tähtsust ei osanud alamad rahvakihid enne tarviliselt hinnata kui tagajärjed käes ja mahalaskmised päevakorral, nii ei osanud ka nüüd rahutu olluse põhikiht veel õieti ette aimata väljakohtute ulatust ja valjust, kuigi väljakohtute asutamise määruse väljakuulutamine sündis seekord hariliku korruga võrreldes hoolisamalt. Nii paljundati määrust rohkel arvul ja saadeti laiali kindralkubernerikondadesse laialt väljakuulutamiseks. Ühes sellega ilmus ka valitsuse teadaanne, kus öeldi, et „Terve riigimõte nõuab kuritegude toimepanemise katkestamist kõhklemata ja kui riigivõim ei anna neile otsustavat vastulööki, siis kaob tema enda olemasolu mõte. Jõule pannakse vastu jõud“...

Ettevaatlikumad revolutsionääride juhtivad jõud olid aga juba lasknud jalga välismaale või riigi kauge- maisse osadesse, kus loodeti end varjul hoida mõni aeg, kuni hädaohu möödub. Arvati kaunis õigesti, et

väljakohtute määrus on ajutine, mis kaob uue riigivolikogu kokkuastumisega, kuna, arvestades selleaegset meeoleolu, polnud lootagi, et uuesti kokkuastuv riigivolikogu oleks heaks kiitnud selle valitsuse sammu, mille järele see kaotaks oma jõu automaatselt. Politsei departemang püüdis küll korraldada ka nende kohta üleriiklikku otsimist, kuid see võttis aega ja leidmine polnud Venemaa maa-ala määratu suuruse juures kerge. Häda korral ja sissekukkumise puhul oli siiski kuriteost möödunud tükk aega, millal võis segada jälgi ja päevakorrale kerkida seega asja eeluurimise tarvidus. Selle toimimisel aga enam ei võidud anda väljakohtute alla, kuna väljakohtute alla võis anda värske kuriteo pealt kinnipüütuid, kus asja eeluurimine ülearune.

Nii läkski arukamail korda hoida kõrvale väljakohtute kätte sattumisest ja sinna sattusid enamasti kõige madalamast kihist pärit olevad ollused, kes olnud nina-meestele järelejooksjajaks ja pannud vabaduse liikumise sildi all toime revolutsioonilisele liikumisele vähe kasutoovaid tegusid. Ja mis nüüd üldises valitsuse ja revolutsiooni vahelises võitluses hakkas saama viimaseid hoopse väljakohtute kaudu, oli õieti terve liikumise järellainetus, selle inertne viimne voog. Väljakohtud lõpetasid vaid vastuhakkamise riismeid. Valitsus näis võitvat. Revolutsionäärid taganesid kõigil rinnetel. Liikumine ise häabus tookord, et seda suurema hooga tõusta teise õnnetu sõja, maailmasõja, tagajärjel.

Väljakohtute asutamisega oli tekkinud harilike kodanike kohtute ja harilike sõjakohtute kõrvale sõjaseaduse ja valjema valve piirkonnas hulk uusi kiirkohtuid, kellede tegevus läks esimestest suuresti lahku. Kiirus pidi seal olema tähtis, kuid selle läbiviimine polnud siiski nii kerge. Varsti tekkis kaebusi nende ebaseadusliku talituse üle. Ja nii näeme, et püüti uute eeskirjade läbi nende tegevust parandada nende süütegude äramääramisega, mis väljakohtutele tuli anda otsustada.

Kuid väljakohtute töötama panemise paljas fakt oli avaldanud kõigiti rusuvat mõju nii sise- kui ka välismaadel ja oli iseendast küllalt jube nähtus. Kui veel võis vabandada karistussalkade väljasaatmist piirimaa- dele, kus elasid muulased, kellede puudustest ja nädadest ei hoolitudki palju, siis haarasid nüüd uued kiirkohtud ka sõjaseaduse ja valjema valve alla kuulutatud Venemaa sisekubermange. See oli aga väliselt vaadates sõjapidamine oma maal omaenda riigi alama- tega.

Nagu nimetatud, sünnitas väljakohtute liig kiire talitus seltskonnas suurt meelepaha. Valitsuse poolt

Sidol parim
puhastusaine
metallile ja klaasile

Valmistaja: A.-S. Sidol-Company, Tallinn.

äärmise hädaabinõuna ette võetud, oli ta siiski liig muistne ja arhailine samm, sest ta viis karistuse, mis peab järgnema võimu poolt valju erapooletusega süüteole, erapooletuse alalt kirgede alale. Ja kiirus ise polnud üldse läbiviidav. Väljakohus pidi tegema kahe ööpäeva jooksul otsuse, mis tuli saata täide ühe ööpäeva jooksul. Otsused võisid olla loomulikult surmaotsused. Kuid kust võtta otsuse täideviijaid, timukaid, selleaegses õhkkonnas? Ja seepärast kuulduski, et väljakohtute poolt surmaotsuste asemel määrati süüdlastele sunnitööd ja sellekohased otsused leidsid ka kinnitamist.

Nagu karistussalkade, nii pole ka väljakohtute tegevuse uurimiseks kahjuks mingit võimalust. Neile ei päästnud juba tookordki ligi, rääkimata nende avaldamisest. Ka olid arstid ise laiali pillatud üksikuis väeosades ja nende saatuse on sarnane tsaarivägede saatusele pärast maailmasõda. Nii on küll teada, et 1906. a. lõpul töötasid kõrvuti harilikud sõjakohtud ja väljakohtud, kus surmaotsuseid tegid mõlemad, kus aga oli raske otsustada, kummal neid oli rohkem. Kui 1905. a. lõpp oli verine valitsuse ametnikele, siis oli lugu 1906. a. lõpul ümberpöörduvalt ja otsustav löök käis revolutsiooni järelvää vastu.

Väljakohtute tegevus ulatus ka meie maale, kuigi nõrgavõitu. Põhjus oli see, et meie maalt käinud üle raske karistussalkade rull, mis heidutanud ära teohimuliste tuju ja jätnud järele liig tõsised ning kibedad mälestused. Kuid siiski lasti Tallinnas maha 16. sept. tehtud väljakohtu otsusel kolm meest: Palm, Blumberg

ja Heinrichson, ja paar päeva hiljem Lintori-nimeline isik. Suuremat ärevust tekitas urädnik Andres Lauri tapmine 1906. a. sügisel Väandras, kus tapjaiks osutsid Peterburist väljasõitnud eesti soost töölisel. Nende kohta tehti väljakohtu poolt surmaotsus Pärnus ja saadeti täide pärast mitmepäevast otsimist ja meeste tabamist Väandra metsas. Veel rohkem ärevust sünnitavat parun Budbergi tapmise asja 1907. aasta talvel arutas aga hiljem Tallinna väljasõitnud Peterburi väeringkonna sõjakohtu osakond, kuigi siin oleksid tapjad kuulunud väljakohtu alla. Põhjuseks oli aga asjaolu, et Budbergi tapmisest oli osa võtnud suurem jõuk ja asi ise oli erakorralisem, mis nõudis pikemat uurimist. Nii oli tapmise asja eeluuriija tähtsamate asjade kohtuuriija Utkin tema enda isikliku tõenduse järgi tapmise kohta üle vaadates saani küljest, milles Budberg sõitis, leidnud üksi üle 70 väljalastud revolvrikuuli augu.

Mõnede tõenduse järgi*) oli väljakohtute poolt 1906. a. teisel poolel tehtud üle 900 surmaotsuse, mis ka täide saadatud. Nende tegevus kestis kuni 2. riigivolikogu kokkuastumiseni, millal katkestus automaatselt. Omal ajal oli see siiski kuulda ja vaadelda küllalt õudne. Edumeelseis ringkondades ei võinudki teisiti kui rusuvalt mõjuda see nähtus, et isegi aasta pärast kuulsat vabaduste manifesti polnud vabaduste teostamisel jõutud kaugemale kui väljakohtuteni.

n.

*) V. Былое, годъ второй № 2/14 февраль 1907 г. стр. 43.

„KAITSE KODU!“

järgmine number

ilmub 25. septembril

**kodumaa tööstuse
erinumbrina.**

Selle numbriga on kaasas ka kaitseliidu
1930. a. majanduse aruanne.

En-gros-riideäri

A.-S. REINHOLD TOFER

müüb ülikonnaviisi en-gros-hindadega
inglise ülikonnariiet ja kaitseväge vormiriiet.

Tallinn, Suur Karja 18—7. Telefon 221-88, 451-86.

Maitserikkalt ja odavalt riietuda
on üldine soov! Seda võimaldab

JULIUS ROSING

Tallinn, Suur Karja tänav Nr. 9
(End. A. Luup'i äri)

Tutvustamiseks palun külastada.
ostukohustust ei ole!

1 URANIA

anoodpatarei

peab vastu niisama kaua kui
2 välismaa anoodpatareid.

2 URANIA

anoodpatareid

maksavad niisama palju kui
1 välismaa anoodpatarei!

Igasuguseid villaseid ja puuvillaseid riideid ostate kasulikult

KODUMAA VABRIKUTE RIIDEKAUPLUSEST

HEINRICH TOFER

Tallinn, Suur Karja tän. 15. Telefon 445-23.

**Kaitseliitlasile,
Naiskodukaitsele,
Noortele Kotkastele**

vormiriiet
iga seltsi alati laos.

Müük soodsail tingimustel suurel ja väikesel arvul.

EESTI RAHVAPANK

ASUTATUD AASTAL 1920
TALLINNAS, S. KARJA T. 19, OMA MAJAS
TELEFON: 425-55
TELEGRAMMID: RAHVAPANK TALLINN

ÜHISTEG. ASUTUSTE KESKPANK

Toimetab kõiki pangaoperatsioone.
Oma laialdase korrespondentide võrgu kaudu otsekohene ühendus kõigi kodumaa linnade, alevite ja rahvrikaste kohtadega. Keskpanga liikmeks on 255 ühistegelist ja omavalitsuse asutust.

KREDIIT PANK

ASUT. 1907. AASTAL

TALLINNAS

Osakonnad:

Abjas,
Antslas,
Haapsalus,
Hiiumaa-Keinas,
Jõhvis,
Narvas,
Nõmmel,
Petseris,
Pärnus,
Tapal,
Tartus,
Türil,
Viljandis,
Võrus.

A.-S. Tallinna Liimi- & Kunstväetise Tehas

end. TOFER

Tehas: Tallinnas, Kadaka tee 4, tel. 435-31.

Kontor: Tallinnas, S. Karja t. 18/8, tel. 447-51.

Telegrammid: Liim, Tallinn. Postkast: nr. 10.

Müüb:

Kondi- ja naha-liimi tislari- ja maalritöödeks. **Kondijahu** loomatoiduks, P_2O_5 — 34,7⁰/₀.

Kondijahu põllurammuks, vosvorhapet P_2O_5 — 28,4⁰/₀, lämmastikku N — 2,7⁰/₀.

Kirjut pesuseepi, oma tehasest.

Ostab piiramata arvul igasuguseid konte.

Esindajad kõigis linnades ja alevites.

Lähemaid teateid annab tehase kontor Tallinnas, Suur Karja t. 18/8. Postkast 10.

EESTI RAUDTEELASTE TÄRVIJATE ÜHISUS

Kontor: Tallinnas, Lai nr. 39.

Liikmeid — 4000. — Kauplusi — 24.

Ühise omad kapitalid Kr. 100.000.—

Kauplused asuvad Tallinnas:

Toiduainete kauplused:

1. Telliskivi 37		
2. S. Ameerika nr. 15	Telef.	28-82
3. Falkpargi nr. 14	"	433-00
4. Õle nr. 33	"	29 65
5. Telliskivi nr. 24	"	10-87
6. Oskari nr. 54	"	
7. Kopli nr. 20	"	32-63

**

Lihakauplused:

8. Telliskivi nr. 24	Telef.	28-84
9. Turukaubamaja nr. 1, 2 ja 3	"	19-38

**

Tarbe- ja toiduainete kpl.:

10. Nõmmel, S. Pärnu m. 48	Telef.	55
11. Tapal, Lai nr. 3	"	39
12. Narvas, Joala nr. 11/18		
13. Sondas, oma majas		
14. Kohtlas, Ontoni majas		
15. Aegviidus, Tomasovi majas		
16. Kaareperes, Kaarepere mõisas		
17. Kehra jaama juures		
18. Kohtla-Järve põlevkivikaevanduses		

Vagunakauplused liiguvad:

1. Tallinn — Tartu	liinil
2. Tallinn — Narva	"
3. Tallinn — Haapsalu	"
4. Sonda — Mustvee	"